

DET KONGELIGE
JUSTIS- OG BEREDSKAPSDEPARTEMENT

Prop. 65 L

(2011–2012)

Proposisjon til Stortinget (forslag til lovvedtak)

Endringer i voldsoffererstatningsloven og straffeprosessloven

Innhold

1	Proposisjonens hovedinnhold	5	7.1.4 Departementets vurdering	26
			7.2 Voldsoffererstatning til personer som har bistått ofre	26
2	Høringen	7	7.2.1 Gjeldende rett	26
			7.2.2 Forslaget i høringsnotatet	26
3	Erstatningskrav etter straffbare handlinger	9	7.2.3 Høringsinstansenes syn	26
3.1	Domstolsbehandling	9	7.2.4 Departementets vurdering	27
3.2	Voldsoffererstatningsordningen ..	9	8	Fornærmede og etterlattes rett til deltakelse i rettsmøter
3.3	Særlig om voldsoffererstatningskravene etter 22. juli 2011	10	8.1 Gjeldende rett	28
3.4	Voldsoffererstatningsmyndighetenes behandling av sakene etter 22. juli 2011	11	8.2 Forslaget i høringsnotatet	28
			8.3 Høringsinstansenes syn	29
			8.4 Departementets vurdering	30
4	Muntlige konferanser ved behandling av søknader om voldsoffererstatning	13	9	Koordinerende bistandsadvokat
4.1	Gjeldende rett	13	9.1 Gjeldende rett	32
4.2	Forslaget i høringsnotatet	13	9.2 Forslaget i høringsnotatet	32
4.3	Høringsinstansenes syn	14	9.3 Høringsinstansenes syn	33
4.4	Departementets vurdering	14	9.4 Departementets vurdering	35
5	Særlig om oppreisning	16	10	Økonomiske og administrative konsekvenser
5.1	Utmåling av oppreisningserstatning	16	10.1 Behandling av voldsoffererstatningssøknadene etter 22. juli 2011	37
5.2	Domstolsprøving av forvaltningsvedtak om oppreisningserstatning	17	10.2 Heving av voldsoffererstatningens øvre grense	37
5.2.1	Gjeldende rett	17	10.3 Voldsoffererstatning til personer som har bistått ofre	38
5.2.2	Forslaget i høringsnotatet	17	10.4 Domstolsprøving av forvaltningsvedtak om oppreisningserstatning	38
5.2.3	Høringsinstansenes syn	18	10.5 Deltakelse i rettsmøte gjennom videokonferanse eller «streaming»	39
5.2.4	Departementets vurdering	19	10.6 Koordinerende bistandsadvokat ...	39
6	Voldsoffererstatningens øvre grense	21	11	Merknader til de enkelte bestemmelsene
6.1	Gjeldende rett	21	11.1 Merknader til endringene i straffeprosessloven	40
6.2	Forslaget i høringsnotatet	21	11.2 Merknader til endringene i voldsoffererstatningsloven	41
6.3	Høringsinstansenes syn	21		
6.4	Departementets vurdering	23		
7	Personkretsen etter voldsoffererstatningsloven § 1	25	Forslag til lov om endringer i voldsoffererstatningsloven og straffeprosessloven	43
7.1	Pårørendes rett til voldsoffererstatning	25		
7.1.1	Gjeldende rett	25		
7.1.2	Forslaget i høringsnotatet	25		
7.1.3	Høringsinstansens syn	25		

Prop. 65 L

(2011–2012)

Proposisjon til Stortinget (forslag til lovvedtak)

Endringer i voldsoffererstatningsloven og straffeprosessloven

*Tilråding fra Justis- og beredskapsdepartementet 17. februar 2012,
godkjent i statsråd samme dag.
(Regjeringen Stoltenberg II)*

1 Proposisjonens hovedinnhold

Justis- og beredskapsdepartementet legger med dette frem forslag til endringer i voldsoffererstatningsloven og straffeprosessloven. Forslagene i proposisjonen er initiert av terrorangrepet mot Regjeringskvartalet og Utøya 22. juli 2011. Endringene som foreslås skal gjelde generelt.

Terrorhandlingene 22. juli 2011 berørte et betydelig antall personer. I Regjeringskvartalet og på Utøya befant det seg nærmere 700 mennesker da angrepene fant sted. I tillegg er det tale om flere skadelidte som oppholdt seg andre steder, pårørende og etterlatte.

Svært mange vil ha krav på erstatning og oppreisning som følge av angrepet. Sivile erstatnings- og oppreisningskrav etter straffbare handlinger skal normalt dekkes av gjerningspersonen. Dersom gjerningspersonen er ukjent eller ikke betalingsdyktig, kan de sivile kravene bli søkt dekket av staten gjennom voldsoffererstatningsordningen. For å sikre en tilfredsstillende behandling av kravene i forvaltningsapparatet, og for unngå at voldsoffererstatningsloven slår urimelig ut, går

departementet inn for å gjøre enkelte tilpasninger og endringer i voldsoffererstatningsloven.

I proposisjonen punkt 3 redegjøres det for voldsoffererstatningsordningen og forvaltningens behandling av søknadene om voldsoffererstatning etter 22. juli 2011.

Departementet behandler i proposisjonen punkt 4 spørsmålet om bruk av muntlige konferanser ved behandling av søknader om voldsoffererstatning. Det foreslås å fastsette nærmere regler for gjennomføring av muntlige konferanser i forskrift.

I proposisjonen punkt 7.2 foreslås en viss utvidelse av personkretsen etter voldsoffererstatningsloven § 1, slik at personer som har bistått ofre vil kunne få erstatning etter loven. Departementet går i punkt 6 inn for å heve den øvre grensen for voldsoffererstatning fra dagens 40 G til 60 G, og at den øvre grensen skal kunne fravikes i særlige tilfeller. Det foreslås også å åpne for at domstolene på visse vilkår skal kunne avsi dom for selve oppreisningsbeløpet utmålt av voldsoffererstatningsmyndighetene, jf. punkt 5.2.

Fornærmede og etterlatte har de senere år fått flere rettigheter og en mer sentral plass i straffeprosessloven. I proposisjonen foreslår departementet enkelte endringer som er ment å legge til rette for at de fornærmede og etterlatte skal kunne gjøre bruk av rettighetene straffeprosessloven gir dem, selv om antallet aktører i en straffesak er svært høyt. I punkt 8 i proposisjonen foreslår departementet at retten kan beslutte at de fornær-

mede og etterlatte skal kunne overvære rettsmøtet ved bruk av fjernmøte (videokonferanseteknikk) eller ved at de mottar lyd- og bildeoverføring fra rettslokalet på nærmere angitt sted («streaming»). Endelig foreslås det i punkt 9 en hjemmel for å oppnevne en eller flere koordinerende bistandsadvokater i saker hvor dette på grunn av antall aktører med krav på bistandsadvokat anses hensiktsmessig.

2 Høringen

Departementet sendte 7. desember 2011 forslag til endringer i lov 20. april 2001 nr. 13 om erstatning fra staten for personskade voldt ved straffbar handling (voldsoffererstatningsloven) og lov 22. mai 1981 nr. 25 om rettergangsmåten i straffesaker (straffeprosessloven) på høring med frist 18. januar 2011.

Følgende høringsinstanser ble bedt om å uttale seg:

Departementene

Domstoladministrasjonen

Høyesterett

Lagmannsrettene

Bergen tingrett

Kristiansand tingrett

Nord-Troms tingrett

Oslo tingrett

Stavanger tingrett

Sør-Trøndelag tingrett

Regjeringsadvokaten

Riksadvokaten

Statsadvokatene

Politidirektoratet

Politiets sikkerhetstjeneste

Sivilombudsmannen

ØKOKRIM

Barneombudet

Datatilsynet

Det kriminalitetsforebyggende råd (KRÅD)

Direktoratet for forvaltning og IKT DIFI

Erstatningsnemnda for voldsofre

Forbrukerombudet

Institutt for kriminologi og rettssosiologi

Kontaktutvalget mellom innvandringsbefolkningen og norske myndigheter

Kontoret for voldsoffererstatning

Likestillings- og diskrimineringsombudet

Norsk senter for menneskerettigheter

Politihøgskolen

Statens sivilrettsforvaltning

Stortingets rettsferdsvederlagsutvalg

Universitetet i Bergen

Universitetet i Oslo

Universitetet i Tromsø

Universitetet i Trondheim

Alternativ til vold

Amnesty International (norsk avdeling)

Bergen forsvarerforening

Den Norske Advokatforening

Den norske Dommerforening

Den norske legeforening

Den norske tannlegeforening

Det norske Menneskerettighetshuset

DIXI Ressurssenter for voldtatte

Forsvarergruppen av 1977

Gatejuristen

International helse- og sosialgruppe for innvandrere

Juridisk rådgivning for kvinner – JURK

Juss-Buss

Jussformidlingen i Bergen

Jusshjelpa i Midt-Norge

Jusshjelpa i Nord-Norge

Kirkens ressurscenter mot vold og seksuelle overgrep

Kristoffer Inderberg Bastiansens Minnefond

Kvinnefronten

Kvinnegruppa Ottar

Kvinneuniversitetet i Nord

Landsforeningen for voldsofre og motarbeiding av vold

MIRA-senteret

Nasjonal støttegruppe etter 22. juli hendelsene

Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress

Nordisk institutt for kvinne- og kjønnsforskning

Norges Juristforbund

Norges Kvinne- og familieforbund

Norges Politilederslag

Norges Røde Kors

Norsk barne- og ungdomspsykiatrisk forening

Norsk fengsels- og friomsorgsforbund

Norsk forening for kriminalreform – KROM

Norsk Krisesenterforbund

Norsk Kvinnesaksforening

Norsk Presseforbund

Norske kvinnelige juristers forening

Politiets Fellesforbund

Politijuristene
 Redd Barna
 Rett på Gata
 Rettspolitisk forening
 Selvhjelp for innvandrere og flyktninger
 Senter for kvinne- og kjønnsforskning
 Senter for seksuelt misbrukte menn SSMM
 Senter mot seksuelle overgrep i Rogaland
 Statsadvokatenes forening
 Stiftelsen Fellesskap mot seksuelle overgrep (FMSO)
 Stiftelsen rettferd for taperne
 Stine Sofies Stiftelse
 Straffedes organisasjon i Norge (SON)
 Støttesenteret for fornærmede i straffesaker
 Støttesenteret mot incest og seksuelle overgrep på Hamar
 Voksne for barn

Følgende instanser har hatt realitetsmerknader til forslaget:

Kommunal- og regionaldepartementet
 Kunnskapsdepartementet

Domstoladministrasjonen
 Borgarting lagmannsrett
 Frostating lagmannsrett
 Oslo tingrett
 Riksadvokaten
 Det nasjonale statsadvokatembetet
 Oslo statsadvokatembetet
 Politidirektoratet
 Oslo politidistrikt
 Politiets sikkerhetstjeneste
 Generaladvokaten
 Datatilsynet
 Erstatningsnemnda for voldsofre
 Kontoret for voldsoffererstatning
 Statens sivilrettsforvaltning
 Advokat Annichen Rye-Holmboe
 Advokatfirmaet Salomon-Johansen

Advokatoriet
 Den Norske Advokatforening
 Den norske legeforening
 DIXI Ressurssenter for voldtatte
 Juridisk rådgivning for kvinner - JURK
 Kristoffer Inderberg Bastiansens minnefond
 Landsforeningen for trafikkskadde i Norge
 Landsforeningen for voldsofre og motarbeiding av vold
 Nasjonal støttegruppe etter 22. juli hendelsene
 Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress
 Norges Juristforbunds medlemmer ved Kontoret for voldsoffererstatning
 Pilotsaksgruppen
 Politiets fellesforbund
 Stine Sofies Stiftelse

Følgende instanser har uttalt at de ikke vil inngi høringsuttalelse eller at de ikke har merknader til forslaget:

Arbeidsdepartementet
 Barne- likestillings- og inkluderingsdepartementet
 Fiskeri- og kystdepartementet
 Fornyings- administrasjons- og kirkedepartementet
 Forsvarsdepartementet
 Helse- og omsorgsdepartementet
 Landbruks- og matdepartementet
 Miljøverndepartementet
 Nærings- og handelsdepartementet
 Samferdselsdepartementet
 Utenriksdepartementet

Høyesterett

Under høringen har flere instanser kommet med forslag som ikke er berørt i høringsnotatet. Departementet vil vurdere å komme tilbake til forslagene i en annen sammenheng.

3 Erstatningskrav etter straffbare handlinger

3.1 Domstolsbehandling

Etter terrorangrepet 22. juli 2011 vil et betydelig antall fornærmede, etterlatte og andre skadelidte kunne komme til å rette krav om erstatning og oppreisning mot gjerningspersonen. For å få dom for slike krav kan det reises sivilt søksmål mot skadevolder etter reglene i lov 17. juni 2005 nr. 90 om meklings og rettergang i sivile tvister (tvisteloven). Etter gjeldende rett kan sivile krav også som hovedregel tas med i forbindelse med straffesaken, jf. straffeprosessloven § 3. Straffeprosessloven kapittel 29 fastsetter nærmere regler for behandlingen av kravene.

I saker hvor bistandsadvokat ikke er oppnevnt kan påtalemyndigheten fremme sivile krav på begjæring, jf. straffeprosessloven § 427 første ledd. Påtalemyndigheten vurderer om kravet kan tas med i straffesaken. Det skal blant annet tas hensyn til hvor komplisert kravet er, skadelidtes situasjon og påtalemyndighetens alminnelige arbeidssituasjon, jf. Ot.prp. nr. 35 (1978-79) Rettergangsmåten i straffesaker (straffesakloven) side 236. Får skadelidte avslag kan vedkommende selv fremme kravet.

Når fornærmede har fått oppnevnt bistandsadvokat skal sivile krav fremmes etter straffeprosessloven § 428. Straffeprosessloven § 428 fjerde ledd angir at retten kan «nekte kravet forfulgt dersom det åpenbart er mer hensiktsmessig å behandle kravet i sivilprosessens former». I forarbeidene er det uttalt at terskelen for å nekte kravet behandlet skal være høy, jf. Ot.prp. nr. 11 (2007-2008) om lov om endringer i straffeprosessloven mv. (styrket stilling for fornærmede og etterlatte) side 122. Nektelsen av å behandle kravet gjelder bare for den aktuelle rettsinstansen, slik at kravet kan fremmes på nytt for ankeinstansen. Etter straffeprosessloven § 431 har retten også adgang til å beslutte at behandlingen av kravene skal utsettes til straffesaken er pådømt.

Oslo tingrett har signalisert at det kan være aktuelt å ikke gi samtykke til behandling av sivile krav i forbindelse med straffesaken etter terrorhandlingene 22. juli 2011.

3.2 Voldsoffererstatningsordningen

Når skadevolderen er ukjent eller ute av stand til å gjøre opp for seg, trer staten inn og betaler voldsoffererstatning til fornærmede. Voldsoffererstatningsordningen ble opprettet som en billighetsordning i 1975, jf. St.prp. nr. 39 (1975-1976) Om bevilgning under kap. 424 i samband med innføring av en ordning om erstatning fra staten til ofre for straffbare handlinger. Den ble regulert i forskrift om erstatning fra staten for personskade voldt ved straffbar handling 23. januar 1981 nr. 8983. Da forskriften ble avløst av voldsoffererstatningsloven i 2001 fikk voldsofrene rettskrav på erstatning.

Voldsoffererstatningsloven bygger på alminnelig erstatningsrett, jf. blant annet Ot.prp. nr. 4 (2000-2001) om lov om erstatning fra staten for personskade voldt ved straffbar handling m.m. (voldsoffererstatningsloven) side 18. Utgangspunktet er at offeret skal få erstatning i de samme tilfellene og utbetalt like mye som vedkommende ville fått av gjerningsmannen. Staten er imidlertid ikke ansvarlig for den påførte skaden, og voldsoffererstatningsordningen fraviker derfor alminnelig erstatningsrett på enkelte punkter, jf. blant annet punkt 6 om voldsoffererstatningens øvre grense nedenfor.

Hovedvilkårene for å få voldsoffererstatning er regulert i voldsoffererstatningsloven § 1. Etter første ledd kan den som har lidd personskade som følge av en straffbar handling som krenker livet, helsen eller friheten, eller dennes etterlatte, ha rett til voldsoffererstatning.

Den straffbare handlingen må være anmeldt til politiet, jf. voldsoffererstatningsloven § 3 tredje ledd. Det er ønskelig at voldsepisoder blir anmeldt, at gjerningspersonen blir straffet og at saken blir godt opplyst. Det kan gjøres unntak fra vilkåret om anmeldelse i «særlige tilfeller», jf. § 3 tredje ledd. Fra forarbeidene gjengis, jf. Ot.prp. nr. 10 (2007-2008) om lov om endringer i lov om erstatning fra staten for personskade voldt ved straffbar handling m.m. (voldsoffererstatningsloven) side 23:

«Momenter ved vurderingen vil blant annet være hvor godt saken er dokumentert, om det er vektige grunner for å unnlate å anmelde og samfunnets interesse i at handlingen blir anmeldt. I de tilfellene der anmeldelse ikke har noen hensikt i seg selv [...], bør det gjøres unntak fra anmeldelseskravet.»

Søkeren må dessuten ha «krevd at erstatningskravet tas med i en eventuell straffesak mot gjerningsmannen», jf. voldsoffererstatningsloven § 3 tredje ledd. Årsaken er at det primært er skadevolder som skal betale for skaden. Det kan også gjøres unntak fra dette vilkåret i «særlige tilfeller», jf. § 3 tredje ledd. Unntaket skal praktiseres svært liberalt, jf. Ot.prp. nr. 10 (2007-2008) side 26.

Det følger av voldsoffererstatningsloven § 14 tredje ledd at avgjørelsen av voldsoffererstatningssaken som hovedregel utsettes inntil en eventuell straffesak mot skadevolder er endelig avgjort. Det samme gjelder dersom det er reist sivil sak med krav om erstatning fra skadevolderen. Bakgrunnen for regelen er at offeret først skal rette kravet mot gjerningsmannen. Kan ikke gjerningsmannen betale for seg, vil voldsoffererstatningsmyndighetene legge dommen for det sivile kravet til grunn ved saksbehandlingen.

I «særlige tilfelle» kan det gjøres unntak fra hovedregelen, jf. § 14 tredje ledd. I praksis er det lagt til grunn at terskelen for å gjøre unntak ligger meget høyt, jf. eksempelvis Erstatningsnemnda for voldsofres vedtak 27. oktober 2011 (ENV 2011 s. 1520). I den aktuelle saken var det gått ett år og tre måneder siden forholdet ble anmeldt, og det var fortsatt under etterforskning. I avgjørelsen heter det:

«Nemnda anser [...] ikke at den tid som er medgått utgjør et «særlig tilfelle» i den foreliggende sak. Videre legges det vekt på at det er usikkert om eller når det vil bli tatt ut siktelse i saken, herunder viktigheten av å få klarlagt hendelsesforløpet, om det har skjedd en straffbar handling og for å finne frem til den ansvarlige for skaden. Det bemerkes for øvrig at kravet om oppreisning er krevd tatt med i straffesaken mot oppgitt skadevolder, jf. subsidiaritetsprinsippet og sivile/borgerlige rettskrav.»

Etter voldsoffererstatningsloven kan det, dersom søknaden foreløpig ikke kan avgjøres av grunner som ikke skyldes søkeren, utbetales forskudd i den utstrekning det finnes rimelig, jf. § 14 fjerde ledd.

3.3 Særlig om voldsoffererstatningskravene etter 22. juli 2011

Departementet mener at unntaksvilkårene i voldsoffererstatningsloven kan komme til anvendelse for søknadene etter terrorangrepene 22. juli 2011. Departementet viser til at det er tale om en meget omfattende og spesiell sak. For det første vil det ha begrenset betydning om hvert enkelt av ofrene etter terroren anmelder forholdet. Departementet mener derfor at det er grunnlag for å fravike kravet om anmeldelse. Hovedbegrunnelsen for at offeret skal måtte kreve at erstatningskravet tas med i en eventuell straffesak og få dom for erstatningskravet mot gjerningsmannen slår heller ikke til for erstatningskravene etter terrorhandlingene. Det er tale om betydelige menneskelige og materielle skader og et samlet erstatningskrav som gjerningspersonen trolig aldri vil ha mulighet til å kunne dekke. Det bør derfor ikke kreves at erstatningskravet begjæres tatt med i straffesaken.

Som nevnt vil avgjørelsen av voldsoffererstatningssaken normalt utsettes inntil eventuell straffesak mot skadevolderen er endelig avgjort. *Oslo tingrett* har opplyst at dersom behandlingen av de sivile kravene tas med i straffesaken vil det ta svært lang tid før saken blir endelig avgjort. Fra høringsuttalelsen siteres:

«[D]epartemente[t] [har] forsiktig anslått antall forventede voldsoffererstatningssaker til 2000. Det er vanskelig å anslå hvor lang tid det ville ta å behandle disse kravene under hovedforhandlingen, men hvis man forsiktig anslår at retten i gjennomsnitt bruker 1 time på hvert krav vil det medgå ca. 70 uker i retten. Selv om man skulle velge bare å behandle krav fra de som møter som vitner under hovedforhandlingen, vil omfanget bli så omfattende at det vil medføre betydelig forsinkelse av gjennomføringen av denne. Det er heller ikke ønskelig at behandlingen av de sivile kravene utsettes til straffesaken er pådømt, jf. straffeprosessloven § 431. En slik behandling skal skje med de samme dommere som avgjorde straffesaken. Det betyr at det vil være svært vanskelig å finne personer som kan påta seg vervet som meddommer i saken. Idet tiltalte vil være part ved behandlingen av de sivile kravene, vil man heller ikke kunne starte behandlingen av disse før ankeforhandlingene i straffesaken er avsluttet i lagmannsretten.»

Det vil altså kunne gå år før det foreligger endelig straffedom i terrorsaken. Videre er hendelsesforløpet i stor grad klarlagt. Det er heller ikke tvil om at voldshandlingene har skjedd og hvem som er ansvarlig for skaden. Dersom de sivile kravene ikke blir behandlet av domstolene, antar departementet således at det foreligger grunnlag for å gjøre unntak fra vilkåret om at straffesaken må være endelig avgjort før søknaden om voldsoffererstatning kan behandles.

Ofrene etter terroren har adgang til å reise sivilt søksmål mot gjerningsmannen etter tvisteloven, jf. punkt 3.1 ovenfor. En sivil sak mot skadevolderen blir behandlet av domstolene for at gjerningsmannen skal betale offeret. Det følger da av voldsofferordningens subsidiære karakter at en vanskelig kan se for seg at voldsoffererstatningsmyndighetene vil behandle noen søknader der kravet er under behandling for domstolene før saken er endelig avgjort. Dersom ofrene reiser sivile søksmål mot gjerningsmannen, legger departementet således til grunn at den enkelte sak må være endelig avgjort før den kan behandles av voldsoffererstatningsmyndighetene.

Departementet antok i *høringsnotatet* at enkeltstående eller forente sivile søksmål for å få dom for erstatnings- og oppreisningskrav ville være lite ønskelig for de fornærmede, pårørende og etterlatte. Foruten tidsaspektet vil det å møte tiltalte som motpart i retten, kanskje gjennom flere rettsinstanser, for mange kunne oppleves som en unødig tilleggsbelastning. Departementet la derfor i *høringsnotatet* til grunn at de fleste av ofrene vil foretrekke at erstatningskravene blir behandlet direkte av voldsoffererstatningsmyndighetene, og gikk inn for å legge til rette for direkte behandling av erstatningskravene hos voldsoffererstatningsmyndighetene.

Riksadvokaten har i sin høringsuttalelse uttalt at de foreslåtte tiltakene og endringene legger til rette for at erstatningskravene etter 22. juli 2011 i stor grad vil kunne behandles uavhengig av straffesaken og at dette fremstår som en ubetinget fordel.

Spørsmålet om utbetaling av forskudd på voldsoffererstatning har flere ganger vært reist i forbindelse med sakene etter 22. juli 2011. Departementet legger som nevnt til grunn at søknadene vil kunne behandles før straffesaken er endelig avgjort dersom søkeren ikke selv velger å fremme sivilt krav for domstolene. Om utbetaling av forskudd uttalte departementet i *høringsnotatet*, jf. punkt 3.2 side 6:

«Med de rammer som nå legges for behandlingen av 22. juli-sakene, skal det ikke være mange «grunner som ikke skyldes søkeren» som forhindrer vedtak og utbetaling av erstatning – så fremt søknaden er komplett og riktig levert av søkeren. Forskuddsutbetalinger vil derfor trolig bare være aktuelt dersom det tar tid å fastslå skadenivået i den enkelte saken eller at saksbehandlingen ved [Kontoret for voldsoffererstatning] skulle trekke ut.

Forskudd bør for øvrig som hovedregel bare utbetales der spesielle forhold gjør at søker har et akutt behov for penger. Ressursene bør fortrinnsvis brukes på sluttbehandling av søknadene om voldsoffererstatning som følge av terrorhandlingene, slik at saksbehandlingen blir rask og forutsigbar.»

Departementet legger til at *Kunnskapsdepartementet* i sin høringsuttalelse har bedt om at proposisjonen omtaler de problemene som avbrutt eller forsinket utdanning kan medføre, og behovet for at voldsoffererstatningsordningen kompenserer for de særskilte tap ungdom under utdanning har hatt. Departementet vil til dette bemerke at mange som har lidd personskade som følge av en straffbar handling som krenker livet, helsen eller friheten er skoleelever eller studenter. Noen av dem vil som følge av skaden bli forsinket i utdanningen eller ikke være i stand til å fullføre utdanningen. Disse elevene og studentene kan ha hatt kostnader knyttet til en utdanning som ikke fullføres (for eksempel skolepenger eller studielån som må betales) eller tap i fremtidig inntekt. Slike tap vil, på lik linje med tap andre fornærmede har hatt, kunne bli erstattet etter voldsoffererstatningsordningen. Dette er blant annet forutsatt i Erstatningsnemnda for voldsofres vedtak 1. november 2004 (ENV 2004 s. 265).

3.4 Voldsoffererstatningsmyndighetenes behandling av sakene etter 22. juli 2011

Per 13. februar 2012 hadde det kommet 328 søknader om voldsoffererstatning etter terrorhandlingene 22. juli 2011. Av disse knytter 206 seg til bomben i Regjeringskvartalet. 122 av søknadene gjelder terrorhandlingene på Utøya. Det er vanskelig å anslå hvor mange søknader som vil bli fremmet. Departementet forventer at hoveddelen av søknadene vil komme første halvår 2012, og at det samlet vil komme omlag 2 000 søknader. Til sammenligning mottok Kontoret for voldsoffer-

erstatning (KFV) totalt 3 845 nye søknader i 2010. Økningen som følge av terrorhandlingene er således betydelig.

I tillegg til saksomfanget er behovet for styrking av saksbehandlingskapasiteten avhengig av når sakene kommer inn, hvor kompliserte de er og hvor mange saker som må behandles i flere runder på grunn av søknader om forskudd, nye søknader på grunn av senskader og klager. Disse variablene er det vanskelig å si noe eksakt om i forkant.

I statsbudsjettet for 2012, jf. Prop. 1 S (2011–2012) er kap. 472 Voldsoffererstatning og rådgivning for kriminalitetsofre post 01 styrket med 25 mill. kroner og kap. 473 Statens sivilrettsforvaltning post 01 styrket med 5 mill. kroner til en midlertidig nedbygging av beholdningene og behandling av søknader etter terrorangrepene 22. juli 2011. SRF er sekretariat og har budsjettansvaret for Erstatningsnemnda for voldsofre (Nemnda).

Det er ønskelig at KFV skal kunne behandle sakene innen rimelig tid. Det store antallet nye søknader skal heller ikke gå på bekostning av andre voldsoffererstatningssøknader eller utover kvaliteten på saksbehandlingen. Det arbeides der-

for med å styrke saksbehandlingskapasiteten. KFV har allerede rekruttert et betydelig antall ansatte. Våren 2012 skal de også implementere et nytt elektronisk saksbehandlingssystem. Dette vil effektivisere saksbehandlingen betydelig og på sikt lette kommunikasjonen mellom KFV og SRF.

Det forventes også en økning i antall klager. SRF har laget en plan for å utnytte den økte bevilgningen til saksbehandlingen. Nemnda består av tre personer som har jobb ved siden av nemndsarbeidet. De har derfor ikke ubegrenset kapasitet til å behandle sakene. Nemnda har imidlertid adgang til å delegere vedtaksmyndighet til SRF, jf. voldsoffererstatningsloven § 13 tredje ledd. Departementet legger til grunn at Nemnda fortløpende vil vurdere behovet for utvidet delegasjon. Departementet vil følge saksavviklingen nøye.

KFV vil først kunne avgjøre søknadene fra ofrene etter terrorhandlingene når Stortingets lovvedtak trer i kraft. Saksbehandlingen forventes å starte april 2012. Saker som reiser prinsipielle spørsmål vil bli behandlet først. Dersom disse påklages, legges det opp til at de blir behandlet av Nemnda tredje kvartal 2012.

4 Muntlige konferanser ved behandling av søknader om voldsoffererstatning

4.1 Gjeldende rett

Forvaltningsloven 10. februar 1967 gjelder for voldsoffererstatningsmyndighetenes saksbehandling, jf. voldsoffererstatningsloven § 14 første ledd. Saksbehandlingen er som hovedregel skriftlig. Etter gjeldende rett kan en part på visse vilkår også «gis adgang til å tale muntlig med en tjenestemann ved det forvaltningsorgan som behandler saken», jf. forvaltningsloven § 11 d.

Voldsoffererstatningsmyndighetene har frihet til å vurdere om det er forsvarlig å gjennomføre muntlig konferanse og hvilket omfang den skal ha, jf. Ot.prp. nr. 75 (1993-1994) Om lov om endringer i forvaltningsloven mv. side 27:

«Etter fvl § 22 kan en part gis anledning til å tale muntlig med en tjenestemann ved det forvaltningsorgan som behandler saken. Med uttrykket « tale muntlig » må forstås en adgang til å møte opp til en personlig samtale. Parter skal bare gis anledning til muntlig konferanse dersom de har saklig grunn for dette. Vanligvis vil parter ha saklig grunn dersom de søker veiledning eller kommer for å gi eller få opplysninger i saken. Muntlig konferanse skal bare gis i den grad en forsvarlig utførelse av tjenesten tillater det. Forvaltningen har følgelig gjennom disse kriteriene en betydelig grad av frihet til å vurdere og bestemme om det er forsvarlig med et møte i den aktuelle saken. I alminnelighet skal det gis adgang til muntlig konferanse. Det ligger en begrensning i uttrykket «tale» med en tjenestemann. Bestemmelsen legger ikke opp til at muntlige konferanser i sin alminnelighet skal innebære at saken gjennomgås i sin fulle bredde og avgjøres muntlig. Det sentrale poeng er at den private part gis anledning til å konferere med en tjenestemann om saken innenfor et begrenset tidsrom, avhengig av hva en forsvarlig utførelse av tjenesten tillater. Den private part har ikke krav på å få tale med en bestemt tjenestemann. Det må være opp til forvaltningsorganet selv å avgjøre hvem parten skal få møte. I regelen er det nok mest hen-

siktsmessig at saksbehandleren som kjenner saken møter parten.»

4.2 Forslaget i høringsnotatet

I høringsnotatet la departementet til grunn at gjeldende lovgivning ivaretar behovet for muntlige konferanser ved behandling av søknader om voldsoffererstatning. Departementet uttalte videre, jf. punkt 4 side 8:

«Departementet legger til grunn at bruk av muntlige konferanser som supplement til den skriftlige saksbehandlingen kan være særlig aktuelt i forbindelse med den forvaltningsmessige behandlingen av søknader om voldsoffererstatning grunnet på erstatnings- og oppreisningskrav oppstått som følge av terrorhandlingene 22. juli 2011. Som redegjort for innledningsvis kan det ligge an til at de sivile kravene ikke vil bli behandlet som ledd i straffesaken mot den mistenkte gjerningspersonen. Følgelig vil det heller ikke ligge noen straffedom til grunn for søknadene om voldsoffererstatning som beskriver hendelsesforløpet og som drøfter de sivile kravene. For å kompensere for manglende muntlig behandling av de sivile kravene under straffesaken, kan man lett se for seg at flere av de fornærmede og etterlatte vil ha behov for og vil be om muntlig konferanse i forbindelse med behandlingen av søknaden om voldsoffererstatning. Ikke minst gjelder dette i forbindelse med oppreisningskravene, som skal utmåles etter en nokså skjønnsmessig rimelighetsvurdering.

Det er samtidig grunn til å understreke at det verken vil være hensiktsmessig eller nødvendig å gjennomføre muntlige konferanser i forbindelse med alle søknadene om voldsoffererstatning etter 22. juli. Departementet ser for seg at det skjer en utvelgelse av saker som kan tjene som presedenssaker for voldsoffererstatningsmyndighetene hva gjelder utmålingen av oppreisningserstatning, og at man i disse

sakene – typetilfellene – avholder muntlige konferanser.»

Departementet foreslo i høringsnotatet å fastsette regler for voldsoffererstatningsmyndighetenes gjennomføring av muntlige konferanser i forskrift.

4.3 Høringsinstansenes syn

Ingen av høringsinstansene har hatt innvendinger til departementets vurdering av spørsmålet om forvaltningsloven § 11 d ivaretar behovet for muntlige konferanser ved behandling av søknader om voldsoffererstatning.

Utvidet adgang til, og gjennomføring av muntlige konferanser etter terrorhandlingene 22. juli 2011 kommenteres av noen instanser. *Det nasjonale statsadvokatembetet* har pekt på at en utvidet adgang til bruk av muntlige konferanser tidlig i prosessen kanskje vil kunne avhjelpe behovet for domstolsprøving av oppreisningskrav. *Oslo tingrett* mener at det bør velges ut noen saker etter terrorangrepet som kan behandles muntlig:

«En ordning der det avholdes muntlige forhandlinger i utvalgte saker vil være både hensiktsmessig og ressursbesparende. I den forbindelse kan det nevnes at det blant de oppnevnte bistandsadvokatene i saken er nedsatt en gruppe som skal velge ut hvilke saker som kan egne seg som presedenssaker. *Oslo tingrett* mener dette arbeidet vil redusere kostnadene for senere saker, og vil dekke bistandsadvokatenes salær knyttet til presedenssakene.»

Landsforeningen for voldsofre og motarbeiding av vold er på sin side sterkt imot at det skal utvelges noen saker som skal tjene som presedenssaker og har vist til at ofrene har individuelle behov.

Enkelte høringsinstanser har hatt særskilte merknader til behovet for regler i forskrift. Høringsinstansene er delt i synet på spørsmålet. *Kontoret for voldsoffererstatning*, *Den Norske Advokatforening*, *JURK*, *Norske kvinnelige juristers forening* og *Stine Sofies Stiftelse* støtter forslaget om forskriftsregulering.

Domstoladministrasjonen, *Frostatings lagmannsrett*, *Erstatningsnemnda for voldsofre*, *Statens sivilrettsforvaltning* og *Pilotsaksgruppen* mener det motsatte. *Domstoladministrasjonen* har tatt til orde for at det kan være et visst behov for regler om den praktiske gjennomføringen av selve samtalene. Instansen uttaler likevel:

«Konferansene med forvaltningen har [...] ikke slikt preg av formelle forhandlinger at det er naturlig å nedfelle særlig rigide "prosessregler" for gjennomføringen. Det kan medvirke til å øke tidsbruken og gjøre kontakten mer formell enn nødvendig. [...] Interne retningslinjer lik det som praktiseres i Utlendingsnemnda kan etter vår oppfatning være et fornuftig bidrag i denne sammenhengen.»

Erstatningsnemnda for voldsofre og Statens sivilrettsforvaltning har begrunnet sitt standpunkt med at det allerede foreligger godt innarbeidede rutiner for muntlig behandling i klageinstansen.

Statens sivilrettsforvaltning peker videre på spørsmålet om dekning av utgifter ved gjennomføring av muntlige konferanser:

«I dag vurderes dekning av søkers kostnader ved fremmøte for klageinstans i henhold til forvaltningsloven (fv1) § 36. Det følger av bestemmelsen at vesentlige kostnader som har vært nødvendige for å endre vedtaket skal tilkjennes med mindre endringen skyldes partens eget forhold, eller forhold utenfor partens og forvaltningens kontroll, eller andre særlige forhold taler mot det. I hovedregel er det ikke nødvendig for å endre vedtaket at søker møter for nemnda. Utgiftene er derfor i hovedregel ikke ansett å være dekningsmessige. Spørsmålet om dekning av utgiftene ved å møte i konferanser bør etter vårt syn avklares.»

4.4 Departementets vurdering

Departementet viderefører synspunktene i høringsnotatet om at forvaltningsloven § 11 d ivaretar behovet for bruk av muntlige konferanser ved behandling av søknader om voldsoffererstatning. Det vises særlig til uttalelsene i Ot.prp. nr. 75 (1993-1994) som det er redegjort for ovenfor, jf. punkt 4.2. Et klart flertall av høringsinstansene har støttet departementets vurdering av spørsmålet.

KFV er nå i ferd med å etablere et servicetorg. Dette vil i stor grad ivareta søkerens behov for å snakke med en tjenestemann. Etter terrorangrepet 22. juli 2011 antar imidlertid departementet at flere fornærmede, etterlatte og andre skadelidte vil ønske å legge fram saken sin for voldsoffererstatningsmyndighetene. I enkelte av disse sakene kan det være hensiktsmessig å avholde muntlig konferanse. Dette vil i noen grad kunne kompensere for manglende muntlig behandling i straffe-

saken, og gi forvaltningen et bedre grunnlag for å vurdere søknaden. Som Det nasjonale statsadvokatembetet har pekt på, kan også en utvidet adgang til bruk av muntlige konferanser tidlig i prosessen kanskje avhjelpe et senere behov for domstolsprøving av vedtaket, se punkt 5.2 nedenfor.

Det forutsettes at voldsoffererstatningsmyndighetene bare gir adgang til muntlig konferanse i noen få saker. Departementet ser for seg at det foretas en utvelgelse av noen prinsipielle saker blant søknadene om voldsoffererstatning etter 22. juli 2011 som egner seg for muntlig konferanse. Departementet understreker at hver søker skal behandles individuelt. Resultatet i enkeltsakene som behandles muntlig kan imidlertid få betydning for utfallet i andre saker.

Departementet mener fortsatt at det bør gis hjemmel til å fastsette regler i forskrift om bruk av muntlige konferanser. Departementet viser særlig til at en regulering vil kunne sikre likebehandling av søknadene. Klare saksbehandlingsregler vil også kunne bidra til effektiv gjennomføring av møtene og enhetlig behandling hos KfV og Nemnda. Slik departementet ser det, kan det blant annet være naturlig at forskriften inneholder regler om selve gjennomføringen av konferansen, advokatbistand i møtet og at møtene ikke skal være offentlige.

I lys av høringsuttalelsen fra Statens sivilrettsforvaltning peker departementet på at mange som søker om voldsoffererstatning har krav på bistandsadvokat. Det fremgår av forarbeidene at

bistandsadvokatens oppdrag også omfatter utarbeidelse av søknad om voldsoffererstatning, jf. Ot.prp. nr. 11 (2007–2008) side 91. For de prinsipielle sakene der det eventuelt gjennomføres muntlig konferanse hos KfV eller Nemnda vil behandlingsformen være en del av søknaden om voldsoffererstatning. Arbeidet vil således dekkes under bistandsadvokatoppdraget.

Enkelte vil ha krav på fri rettshjelp til søknad og klage på voldsoffererstatning, jf. rettshjelploven § 11 andre ledd nr. 6. Rettshjelpsoppdraget vil da omfatte advokatens arbeid i forbindelse med muntlig konferanse.

Får søker medhold i kravet om voldsoffererstatning hos klageinstansen, kan utgiftene for å få vedtaket omgjort kreves dekket etter forvaltningsloven § 36. Det gis bare dekning for «vesentlige kostnader som har vært nødvendige for å få endret vedtaket».

Når en sak behandles etter regelverket om muntlig konferanse fordi den er av prinsipiell art og vedtaket endres i klagers favør, må muntlig konferanse anses for å ha vært nødvendig for å få endret vedtaket. Rimelige kostnader i forbindelse med behandlingsformen kan dermed kreves dekket. Dette kan for eksempel være søkerens og advokatens reiseutgifter og advokatens rimelige arbeidsutgifter i anledning saken.

For øvrig vil departementet bemerke at eventuelle utgifter til sakkyndige i forbindelse med muntlig konferanse hos KfV eller Nemnda, vil kunne dekkes etter voldsoffererstatningsloven § 14 femte ledd.

5 Særlig om oppreisning

5.1 Utmåling av oppreisningserstatning

Etter *gjeldende rett* kan den som har påført noen en personskade pålegges å betale skadelidte «en slik engangssum som retten finner rimelig til erstatning for den voldte tort og smerte og for annen krenking eller skade av ikke-økonomisk art», jf. lov 13. juni 1969 nr. 26 om skadeserstatning § 3-5 første ledd. Reglene om oppreisning i voldsoffererstatningsloven er tilnærmet identiske med reglene i skadeserstatningsloven, jf. volds-offererstatningsloven § 6.

I *høringsnotatet* ble det gitt en orientering om nivået for oppreisningserstatning etter gjeldende rett. Blant annet ble det uttalt følgende, jf. punkt 5.1 side 11:

«På noen områder har Høyesterett fastsatt veiledende normer for oppreisningserstatningen. [...] For etterlatte etter drap er eksempelvis normen nå 200 000 kroner, jf. Rt. 2010 s. 1203 avsnitt 49.

For drapsforsøk er det derimot ikke etablert noen norm i rettspraksis for nivået på oppreisningserstatningen. Det er også få Høyesterettsavgjørelser som gir veiledning. I Rt. 2005 s. 289 tilkjente Høyesterett 300 000 kroner i oppreisningserstatning til en kvinne som ble forsøkt drept av sin tidligere ektefelle som festet en sprengladning til bilen hennes. Høyesterett beskrev smertene hun var blitt påført som ubeskrivelige, og bemerket ellers at «drapsforsøket er begått med overlegg etter lang tids planlegging og gjennomført på en gruoppvekkende måte».

Både for krenkelser hvor det etter rettspraksis foreligger veiledende normer, men også for andre typer krenkelser, er oppreisningserstatningen justert opp de senere årene. Høyesteretts dom 24. mai 2011 publisert som Rt. 2011 s. 743 [skal være Rt. 2011 side 769], gjaldt oppreisningserstatning i forbindelse med hjerneskade hos en knapt fem måneder gammel gutt. For den typen krenkelse det her var snakk om foreligger det ikke noen veile-

dende norm for oppreisningserstatningen. Høyesterett uttalte imidlertid at

«[...] erstatningsnivået etablert ved disse veiledende normene er likevel ikke uten interesse. Det er heller ikke uten betydning at de helt nylig er høynet. Også ellers er oppreisningsnivået justert noe oppover de seneste årene, blant annet fordi kompensasjonshensynet - betoningen av virkningene for offeret - er tillagt større vekt, slik jeg var inne på innledningsvis.»

At oppreisningsnivået generelt er oppjustert den senere tid fremgår også av Rt. 2011 side 247 fra februar 2011.

Høyesterett har videre uttalt at for krenkelser hvor det gjelder en veiledende norm for oppreisningserstatningen, bør normen ikke fravikes uten at det foreligger særlige grunner. I voldtektssaker er det sagt at fornærmedes alder kan være en slik særlig grunn, jf. Rt. 2011 s. 743 hvor Høyesterett videre uttaler:

«[...] Jeg vil anta at det nokså gjennomgående er riktig med en forhøyet oppreisningserstatning der offeret er mindreårig - under 18 år: Selve voldtektshandlingen vil være særlig skremmende for barn, og skadepotensialet er enda større enn for voksne. [...]»

Det er opp til de håndhevende myndigheter å utmåle oppreisning. Departementet legger imidlertid til grunn at de fornærmedes alder også vil være et moment ved utmålingen i terrorsaken. I tillegg kommer en rekke andre særtrekk eller særlige grunner som kan tilsi høyere oppreisningsbeløp etter terrorangrepene 22. juli 2011 enn det som hittil er blitt tilkjent. Departementet nevner også at strafferammen for grove terrorhandlinger er høynet til fengsel inntil 30 år i straffeloven 2005 (ikke i kraft). Dette er et uttrykk for synet på straffverdigheten som det kan være naturlig at gjenspeiles i oppreisningsnivået allerede nå.

Ved voldsoffererstatningsmyndighetenes utmåling av oppreisningserstatning til ofrene for terrorhandlingene, må det tas hensyn både til den generelle oppjusteringen av nivået for oppreisning som er foretatt i senere tid og de særlige omstendighetene omkring og særpreget ved terrorhandlingene. I tillegg må det påses at beløpene ikke settes lavere enn det som må antas å ville bli resultatet etter umiddelbar bevisføring under hovedforhandlingen.»

Ingen av høringsinstansene har hatt innvendinger til departementets redegjørelse for gjeldende rett. Et fåtall har kommentert spørsmålet om hvilke momenter som vil kunne være relevante ved utmålingen etter terrorangrepet 22. juli 2011.

5.2 Domstolsprøving av forvaltningsvedtak om oppreisningserstatning

5.2.1 Gjeldende rett

Voldsoffererstatningsmyndighetenes avgjørelse om oppreisning er et forvaltningsvedtak. Etter gjeldende rett er domstolenes prøving av forvaltningsvedtak som hovedregel begrenset til lovlighetskontroll. Dersom vedtaket kjennes ugyldig, skal saken sendes tilbake til forvaltningen for ny behandling. Domstolene avsier bare dom for realiteten i unntakstilfelle.

I avgjørelsen inntatt i Rt. 2009 s. 170 behandlet Høyesterett spørsmålet om retten er kompetent til å gi dom for det underliggende kravet ved overprøving av vedtak fattet av voldsoffererstatningsmyndighetene. Høyesterett uttalte at det er på det rene at vedtak som gjøres i medhold av voldsoffererstatningsloven i all hovedsak er lovbundne. Om domstolenes kompetanse til å avsi realitetsdom fremholdt Høyesterett blant annet:

«Innledningsvis nevner jeg at voldsoffererstatningsloven ikke har regler som løser dette spørsmålet. Heller ikke forarbeidene til loven gir noen entydige holdepunkter for den ene eller annen løsning. I Ot.prp. nr. 4 (2000-2001) drøftes riktignok domstolenes prøvelsesrett, men da med sikte på å avklare hvorvidt forvaltningsvedtak etter voldsoffererstatningsordningen er lovbundne. Jeg kan ikke se at de synspunktene som i den forbindelse kommer til uttrykk, har betydning for den foreliggende problemstilling.

Voldsoffererstatningsloven og dens forarbeider tyder oppsummeringsvis på at de alminnelige prinsipper om domstolsprøving av forvaltningsvedtak skal gjelde. Jeg går derfor over til å se på i hvilken grad domstolene etter alminnelige prinsipper har adgang til å avsi dom for realiteten.

Domstolskontrollen med forvaltningen har grunnlag i langvarig rettspraksis. Prøvingsrettens nærmere innhold - herunder hvilken adgang det er til å avsi realitetsdom - må i mangel av særlig lovregulering fastlegges med utgangspunkt i denne praksisen. Rettspraksis på området er omfattende og strekker seg over lang tid. Det er imidlertid ikke grunn til å gå inn på de enkelte avgjørelser her. Jeg nøyer meg isteden med å vise til redegjørelsen i Rt-2001-995, der førstvoterende - med tilslutning av de øvrige dommere - fremholdt:

«[...] Etter min mening er det ikke grunnlag i tradisjonell norsk rett for en generell regel om at domstolene ved lovbundne forvaltningsvedtak kan gi dom for realiteten. Jeg vil ikke utelukke at domstolene bør ha adgang til å gi realitetsdom i særlige tilfeller, for eksempel der noe annet vil være unødig formalisme eller hvis et forvaltningsorgan mot formodning ikke innretter seg lojalt etter en domstolsavgjørelse. Men den klare hovedregelen er den motsatte: domstolenes kontroll med forvaltningen er innskrenket til en legalitetskontroll. Dom på positivt vedtak krever særskilt hjemmel [...].»

Høyesterett la til grunn at uttalelsene i Rt. 2001 s. 995 ga uttrykk for gjeldende rett og uttalte:

«Når lovgiver ikke har bestemt at domstolene skal avsi realitetsdom ved prøving av de vedtak som fattes på denne måten, bør Høyesterett heller ikke gjøre det.»

5.2.2 Forslaget i høringsnotatet

I høringsnotatet foreslo departementet å lovfeste at domstolene i visse tilfeller kan gi realitetsdom for oppreisningsbeløpet i voldsoffererstatningssaker. Det ble vist til signalene om at Oslo tingrett ville nekte å behandle de sivile kravene i forbindelse med straffesaken etter terrorangrepene 22. juli 2011. Departementet uttalte at det er nødvendig å sikre at oppreisningsbeløpene også i slike tilfeller fullt ut gjenspeiler oppreisningsnivået i rettspraksis og sikres den utviklingen som primært domstolene står for.

Om den nærmere bakgrunnen for forslaget heter det, jf. punkt 5.2.2 side 13-14:

«Det skjønn som oppreisningsregelen anviser er såkalt rettsanvendelsesskjønn som i prinsippet fullt ut kan prøves av domstolene.

Vedtaket om voldsoffererstatning, herunder oppreisningserstatning, er like fullt et forvaltningsvedtak, selv om utmålingen er lovbundet. [...] Forslaget til ny § 17 a i voldsoffererstatningsloven innebærer at domstolene kan, og skal, avsi realitetsdom for oppreisningskravene. Forslaget innebærer dermed en viss modifikasjon i det som følger av Rt. 2009 s. 170 om prøvingsrettens innhold ved overprøving av voldsoffererstatningsmyndighetenes vedtak, og et visst inngrep i den vanlige arbeidsfordelingen mellom domstoler og forvaltning. I dommen peker Høyesterett på enkelte forhold som taler mot at domstolene skal avsi realitetsdom i saker om voldsoffererstatning. For det første påpekes at domstolene da vil kunne måtte ta stilling til vilkår som ikke har vært behandlet av nemnda, noe som vurderes som uheldig ved forvaltningsvirksomhet som innebærer tildeling av goder, slik som etter voldsoffererstatningsloven. For det annet vil sakene da måtte legges opp langt bredere for domstolen enn det som er nødvendig for at den skal kunne avgjøre gyldigheten av vedtaket.» [...]

Innvendingene antas imidlertid å være mindre treffende når det er snakk om å avgjøre størrelsen på oppreisningskrav etter straffbare handlinger. »

Departementet uttalte videre at det ikke synes å være noen forskjell på hvilke vurderinger henholdsvis voldsoffererstatningsmyndighetene og domstolene vil måtte foreta i forbindelse med et oppreisningskrav.

Departementet foreslo at det fastsettes en ny § 17 a i voldsoffererstatningsloven med følgende ordlyd:

«§ 17 a. Domstolsprøving av oppreisningskrav

Når Erstatningsnemnda for voldsofres vedtak om voldsoffererstatning bringes inn for domstolene for overprøving, avsier domstolen dom for oppreisningserstatningen dersom oppreisning er krevd. Dette gjelder likevel bare dersom oppreisningskravet ikke har vært behandlet som ledd i straffesaken mot skadevolderen.»

Det ble ikke foreslått endringer i domstolenes adgang til å avsi realitetsdom for andre erstatningsposter.

5.2.3 Høringsinstansenes syn

Under høringen har *Domstoladministrasjonen*, *Frostating lagmannsrett*, *Oslo tingrett*, *Riksadvokaten*, *Politiets sikkerhetstjeneste*, *Datatilsynet*, *Advokatfirmaet Salomon-Johansen*, *Den Norske Advokatforening*, *Dixi Ressurssenter Oslo*, *JURK*, *Landsforeningen for trafikkskadde i Norge*, *Nasjonal støttegruppe etter 22. juli hendelsene*, *Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress*, *Norske kvinnelige juristers forening*, *Pilotsaksgruppen*, *Politiets fellesforbund* og *Stine Sofies Stiftelse* uttalt at de støtter eller ikke har merknader til forslaget om å åpne for at domstolene kan gi realitetsdom i visse tilfeller.

Domstoladministrasjonen har uttalt følgende:

«[I] en situasjon hvor det ligger an til at de sivile kravene ikke vil bli behandlet av retten, er [det] fornuftig å hjemle adgangen til å avsi realitetsdom ved en eventuell etterfølgende domstolsensur av forvaltningsvedtak om erstatning. Krav vil gjennomgående bli fremmet for KfV uten forutgående domstolsbehandling. Ikke minst å sikre at de tilkjente erstatningsbeløp harmonerer med den etablerte rettspraksis tilsier at det etableres en slik rettslig adgang.»

Oslo tingrett mener at adgang til å avsi realitetsdom sikrer at oppreisningsbeløpene ikke blir lavere enn det ville blitt om kravet ble behandlet sammen med straffesaken. Instansen fremhever:

«I tillegg vil en slik løsning være tidsbesparende ved at den som fremmer søksmålet slipper en ny runde i Erstatningsnemnda for voldsofre. Oslo tingrett kan ikke se at de ulemper som det vises til i høringsnotatet, under henvisning til Høyesteretts avgjørelse i Rt. 2009 side 170, er tilstrekkelig tungtveiende til å avskjære domstolene fra å avsi realitetsdom i de tilfeller det her er tale om.»

I samme retning bemerker *Stine Sofies Stiftelse*:

«[D]et vil vere unødvendig tungvint at kravet skal sendast tilbake til forvaltninga for ny vurdering etter å ha vore gjennom både klagebehandling og domstolsbehandling. [...] Det vil også vere påkjenning for den fornærma og

etterlatne at kravet skal bli sendt tilbake til ny behandling hos forvaltninga slik at utbetaling vil ta betydeleg lengre tid.»

Borgarting lagmannsrett, Det nasjonale statsadvokatembetet, Oslo statsadvokatembete, Kontoret for voldsoffererstatning, Statens sivilrettsforvaltning og Norges Juristforbunds medlemmer ved Kontoret for voldsoffererstatning har hatt innvendinger til forslaget. *Borgarting lagmannsrett* kan ikke se at det foreligger tilstrekkelig grunn til å fravike den tradisjonelle arbeidsdelingen mellom forvaltningen og domstolene:

«Det kan ikke ses å være unødig formalistisk å overlate til forvaltningen å treffe realitetsavgjørelse om oppreisningen i de tilfeller der vedtakene anses ugyldige av retten. Det kan være nødvendig å legge saken bredere opp enn ellers dersom domstolen også skal treffe realitetsavgjørelse. Saken vil da ta lengre tid, noe som kan gå utover domstolenes kapasitet. En slik generell kompetanse vil f. eks. også måtte gjelde i en sak der skadevolder ikke er straffet for forholdet. Det kan heller ikke være problematisk for forvaltningen å sikre at oppreisningsbeløpene gjenspeiler oppreisningsnivået i rettspraksis.»

Flere høringsinstanser har pekt på at dersom det skal åpnes for at domstolene avsier realitetsdom, bør adgangen også omfatte andre erstatningskrav i saken. Dette gjelder *Erstatningsnemnda for voldsofre, Kontoret for voldsoffererstatning, Advokatfirmaet Salomon-Johansen, Dixi Ressurssenter Oslo, Landsforeningen for voldsofre og motarbeiding av vold, Nasjonal støttegruppe etter 22. juli hendelsene, Norges Juristforbunds medlemmer ved Kontoret for voldsoffererstatning og Pilotsaksgruppen*.

Pilotsaksgruppen skriver:

«Domstolene bør gis kompetanse til å prøve alle sider av et erstatningskrav, herunder alle erstatningsposter. Systemet for domstolsprøving blir da parallelt med domstolsbehandling av vedtak truffet av Pasientskadenemnda i pasientskadesaker. [...] I motsatt fall kan en få en situasjon hvor domstolen kan prøve utmåling av skadelidtes oppreisningskrav mens spørsmålet om eksempelvis inntektstap kun finnes ugyldig med videre behandling av forvaltningen.»

Statens sivilrettsforvaltning har vist til at domstolsprøving vil medføre økonomiske og administrative konsekvenser for rettshjelpsordningen:

«Konsekvensene vil bero på i hvilken grad personer som bringer et oppreisningskrav inn for domstolen vil være berettiget til fri sakførsel. Dette er slik vi ser det noe uklart etter dagens regler.»

5.2.4 Departementets vurdering

Departementet går inn for å lovfeste en adgang for domstolene til å avsi realitetsdom ved prøving av voldsoffermyndighetenes vedtak om oppreisning. Forslaget har fått støtte av et flertall av høringsinstansene.

Innledningsvis bemerker departementet at positiv dom for det underliggende kravet krever særskilt lovhjemmel, jf. Rt. 2009 side 170 med videre henvisninger.

Departementet foreslår at domstolene skal kunne gi dom for selve oppreisningsbeløpet i saker hvor det er gjennomført straffesak mot gjerningspersonen og det sivile kravet ikke har kommet til behandling. I slike situasjoner har skadelidte ikke fått adgang til å prøve kravet om oppreisning i forbindelse med straffesaken, slik straffeprosessloven som hovedregel legger opp til. Forslaget forutsetter videre at kravet heller ikke er behandlet senere i sivil sak mot skadevolder.

Det er særlig utviklingen i domstolenes utmåling av oppreisning som taler for lovendring, se redegjørelsen i punkt 5.1 ovenfor. Departementet legger til grunn at vedtakene som fattes av voldsoffermyndighetene er lovbundne, jf. Rt. 2009 side 170. Selv om avgjørelsen er regelbundet, vil likevel vurderingen av vilkårene for oppreisningserstatning være preget av skjønn. Voldsoffermyndighetene benytter normene domstolene har fastsatt som utgangspunkt for sin vurdering. En adgang til å kreve realitetsdom i de sakene det her er tale om, vil imidlertid til enhver tid kunne sikre at oppreisningsbeløpene fullt ut utmåles i tråd med nivået i rettspraksis.

Det er etter departementets syn lite betenkelig å åpne for realitetsprøving av forvaltningens vedtak i de tilfellene regelen skal gjelde for. For det første understrekes det at hjemmelen i praksis vil komme til anvendelse i et fåtall saker. Den klare hovedregelen er at sivile krav skal behandles sammen med straffesaken, jf. Ot.prp. nr. 11 (2007-2008) side 122. Etter forslaget må dessuten adgangen til å klage til Nemnda være uttømt. Departementet peker også på at når voldsoffermyndighe-

tene tar utgangspunkt i rettspraksis ved sin utmåling, antas det at et fåtall saker i praksis vil bli bragt inn for overprøving. I disse sakene vil det i tillegg foreligge en straffedom som belyser den skadevoldende handlingen når retten skal ta stilling til oppreisningskravet. Straffedommen vil således kunne forenkle rettens vurdering av vilkårene for oppreisning i den enkelte saken.

Departementet finner ikke grunn til å åpne for å gi realitetsdom for andre erstatningskrav. Det vises til at hovedregelen om arbeidsfordelingen mellom forvaltningen og domstolene er klar. Det bør etter departementets syn ikke gjøres større unntak fra den alminnelige oppgavefordelingen nå. Departementet legger vekt på at behovet for

domstolsprøving er størst for oppreisningskravene, og viser særlig til momentene det er redegjort for ovenfor. Det synes for øvrig å være liten forskjell på vurderingene forvaltningen og retten vil måtte foreta i forbindelse med kravet.

Statens sivilrettsforvaltning har pekt på at det er uklart om personer som bringer vedtak om voldsoffererstatning inn for domstolene vil være berettiget til fri sakførsel etter rettshjelploven. Departementet legger til grunn at saker etter voldsoffererstatningsloven ikke er prioritert til fri sakførsel. Det vises til at rettshjelploven § 16 andre ledd henviser til § 11 andre ledd nr. 1–5 og ikke til nr. 6.

6 Voldsoffererstatningens øvre grense

6.1 Gjeldende rett

Etter voldsoffererstatningsloven § 11 første ledd ytes det ikke høyere voldsoffererstatning for hvert enkelt skadetilfelle enn 40 ganger folketrygdens grunnbeløp (G). Dette tilsvarer kr 3 168 640 per 1. mai 2011. Det følger av voldsoffererstatningspraksis og rundskriv G17/2001 at det er G på skadetidspunktet som legges til grunn.

Den øvre grensen for voldsoffererstatning har blitt hevet en rekke ganger. Opprinnelig var grensen på kr 100 000. Senere ble den hevet til kr 150 000 med virkning for straffbare forhold begått 1. januar 1986 eller senere, og til kr 200 000 for straffbare handlinger begått 1. januar 1994 eller senere. Da voldsoffererstatningsordningen ble lovfestet i 2001 ble den øvre grensen satt til 20 G. Det viste seg at grensen slo uheldig ut i tilfeller der ofrene etterlot seg små barn eller der unge mennesker ble arbeidsuføre. Den øvre grensen ble derfor hevet fra 20 G til 40 G med virkning fra 1. januar 2009. Etter dette har ingen nådd denne beløpsgrensen.

6.2 Forslaget i høringsnotatet

I høringsnotatet uttalte departementet at det bør være en øvre grense for voldsoffererstatning, jf. kapittel 6 side 14:

«Voldsoffererstatning kan ses på som en form for indirekte tvungen forsikring over skatteddelen. Dette er fornuftig for dekning av inntekter av en slik størrelsesorden at man kan ha et normalt liv med et normalt forbruk. For det som overstiger dette, bør forsikringen være frivillig og skje i privat regi.»

Det ble foreslått å heve den øvre grensen til 60 G på vedtakstidspunktet. Dette tilsvarer kr 4 752 960 per 1. mai 2011. Departementet påpekte at det skal svært mye til for at volds ofre får erstatningskrav som overstiger 40 G. Om ofre for terrorhandlingene 22. juli 2011 heter det, jf. kapittel 6 side 14:

«Departementet legger [...] til grunn at enkelte av ofrene kan være påført skader og traumer av en slik karakter og et slikt omfang at erstatningskravet kan vise seg å overstige 40 G. Det kan altså bli snakk om høye erstatningskrav, uten at disse er knyttet til en levestandard utover det vanlige. For at volds ofrene ikke skal måtte bekymre seg for at de ikke vil få dekket sitt tap (beregnet med utgangspunkt i en normal levestandard), foreslår departementet at den øvre grensen for samlet voldsoffererstatning heves til 60 G.»

Departementet foreslo at den øvre grensen beregnes ut fra G på vedtakstidspunktet, slik at staten bærer risikoen dersom det går lang tid fra den straffbare handlingen skjedde til vedtak om voldsoffererstatning blir fattet.

Om virkningstidspunktet skrev departementet, jf. kapittel 6 side 14:

«Terrorhandlingene 22. juli i år var helt spesielle hendelser vi tidligere ikke har hatt erfaring med, og som lovgiver nok ikke så for seg da den øvre grensen ble vedtatt. Det var aldri meningen at beløpsgrensen skulle få betydning for unge som blir invalidiserte og varig uføre etter å ha blitt utsatt for en grusom terrorhandling. For å unngå at den øvre grensen hindrer dekning av erstatningskravet fra terrorofrene, bør hevingen av den øvre grensen gjelde for alle voldsoffererstatningskrav oppstått som følge av straffbare handlinger begått etter 1. januar 2011. Dette tidspunktet ligger kort tilbake i tid, og det er ikke behandlet noen voldsoffererstatningskrav der regelen om den øvre grensen på 40 G har fått betydning etter denne datoen. Dermed vil ikke virkningstidspunktet skape problemer for saksbehandlingen.»

6.3 Høringsinstansenes syn

Kontoret for voldsoffererstatning, Statens sivilrettsforvaltning, Advokatfirmaet Salomon-Johansen, Den Norske Advokatforening, Dixi Ressurssenter

Oslo, JURK, Landsforeningen for trafikkskadde i Norge, Landsforeningen for voldsofre og motarbeiding av vold, Nasjonal støttegruppe etter 22. juli hendelsene, Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress, Norges Juristforbunds medlemmer ved Kontoret for voldsoffererstatning, Norske kvinnelige juristers forening, Politiets fellesforbund, Pilotsaksgruppen og Stine Sofies Stiftelse er positive til at departementet foreslår å heve den øvre grensen.

Domstoladministrasjonen har ingen innvendinger til forslaget. Oslo politidistrikt, med tilslutning fra Politidirektoratet, uttaler:

«Slik Oslo politidistrikt forstår departementets redegjørelser under punktene 6 og 10 i høringsnotatet, fremstår det som høyst usikkert om det overhodet vil kunne bli aktuelt med voldsoffererstatninger som overstiger dagens øvre grense på 40G som følge av terrorhandlingene. Den foreslåtte økningen synes derfor først og fremst å skyldes et ønske om å være på den sikre siden, slik at terrorofre som er påført store skader skal slippe å bekymre seg over å ikke få utbetalt et tilstrekkelig stort erstatningsbeløp til å kunne opprettholde en normal levestandard. Oslo politidistrikt har ingen bemerkninger til en slik begrunnelse, og har heller ingen synspunkter på hvor en slik øvre beløpsgrense bør ligge.»

Frostating langmansrett er skeptiske til en heving av den øvre grensen og mener en heving kan gi grunnlag for spekulasjoner om at det tas høyde for en generell nivåheving hva angår de ulike former for erstatning til de fornærmede og etterlatte etter 22. juli 2011.

Advokatfirmaet Salomon-Johansen, Dixi Ressurssenter Oslo, Kristoffer Inderberg Bastiansens minnefond, Landsforeningen for trafikkskadde i Norge, Landsforeningen for voldsofre og motarbeiding av vold, Nasjonal støttegruppe etter 22. juli hendelsene og Pilotsaksgruppen mener at det ikke bør være noen øvre grense for voldsoffererstatning.

Fra høringsuttalelsen til Nasjonal støttegruppe etter 22. juli hendelsene gjengis:

«Vi kan [...] ikke se at det er nødvendig med en slik øvre grense gitt at alle erstatningskrav blir behandlet etter offentlige normer som forutsetter en normal levestandard.»

Landsforeningen for trafikkskadde i Norge og Nasjonal støttegruppe etter 22. juli hendelsene kan

ikke se at det foreligger legitime grunner til at voldsoffer skal gis et dårligere erstatningsrettslig vern enn de som blir skadet i trafikk- eller arbeidsulykker eller som blir rammet av svikt i helsetjenesten.

Landsforeningen for trafikkskoffer i Norge, Landsforeningen for voldsofre og motarbeiding av vold, Nasjonal støttegruppe etter 22. juli hendelsene og Pilotsaksgruppen mener at voldsofre vil kunne få erstatningskrav som overstiger 60 G selv om de er beregnet ut fra en alminnelig levestandard, og at det derfor ikke er tilstrekkelig å heve den øvre grensen til 60 G.

Fra høringsuttalelsen til Pilotsaksgruppen siteres:

«Enkelte av ofrene etter terrorhandlingen må leve med store livsvarige skader. Disse skadene kan medføre betydelige erstatningskrav som utvilsomt kan overstige den foreslåtte øvre grensen [...] [D]e oppstår regelmessig også der skadelidte levestandard ville vært normal om skaden tenkes borte.»

Landsforeningen for voldsofre og motarbeiding av vold uttaler:

«[E]rstatning for pleie- og omsorgsutgifter utover det offentliges tilbud kan bli betydelig, uten at dette medfører at skadelidte får en levestandard utover et «normalt liv med et normalt forbruk».»

Fra høringsuttalelsen til Landsforeningen for trafikkskadde i Norge refereres:

«LTN kjenner ikke til tilfeller der lovens tak på 40 G har slått inn og det er grunn til å tro at det under normale omstendigheter vil være særdeles sjeldent at man vil se tilfeller der erstatningsutmålingen overstiger foreslåtte 60G. En fjerning av taket vil derfor ha liten økonomisk betydning for staten.»

Nasjonal støttegruppe etter 22. juli hendelsene og Landsforeningen for trafikkskadde i Norge har videre påpekt at taket slår urimelig ut i de tilfellene der det er flere etterlatte, fordi disse samlet ikke kan få mer i erstatning enn den øvre grensen.

Statens sivilrettsforvaltning, Advokatfirmaet Salomon-Johansen, Dixi Ressurssenter Oslo, Landsforeningen for trafikkskadde i Norge og Stine Sofies Stiftelse er positive til departementets forslag om at det er G på vedtakstidspunktet som skal legges til grunn ved beregningen av den øvre grense.

Kontoret for voldsoffererstatning og Norges Juristforbunds medlemmer ved Kontoret for voldsoffererstatning mener derimot at den øvre grensen bør beregnes ut fra G på skadetidspunktet.

Om virkningstidspunktet for bestemmelsen uttaler *Politidirektoratet og Oslo politidistrikt*:

«[F]orslaget om å gi endringen tilbakevirkende kraft til 1. januar 2011 er uheldig og kan tenkes å medføre en urimelig forskjellsbehandling av personer som er påført store skader som følge av straffbare handlinger begått forut for denne datoen.»

Advokatfirmaet Salomon-Johansen, Pilotsaksgruppen og Stine Sofies Stiftelse har tatt til orde for at den nye øvre grensen bør gjelde for alle voldsoffererstatningssaker, ikke bare de som gjelder straffbare forhold fra 1. januar 2011. *Kontoret for voldsoffererstatning, Dixi Ressurssenter Oslo og Norges Juristforbunds medlemmer ved Kontoret for voldsoffererstatning* mener hjemmelen bør gjelde for alle saker som reguleres av voldsoffererstatningsloven, det vil si alle saker der det straffbare forholdet har skjedd 1. juli 2001 eller senere.

6.4 Departementets vurdering

Departementet går inn for å beholde en øvre grense for voldsoffererstatning. Etter departementets syn bør voldsoffererstatningen sikre at ofrene, i den grad det er mulig, kan ha et normalt liv med et normalt forbruk. Det bør ikke være fellesskapets ansvar å dekke tapet fullt ut i situasjoner der offeret har et høyt erstatningskrav fordi vedkommendes inntekt og forbruk før skaden var høyt. Personer med levestandard utover det vanlige og som ønsker å sikre seg tilsvarende livsførsel i fremtiden kan sikre seg på annen måte. For eksempel ved selv å tegne forsikring.

I lys av uttalelsen fra *Nasjonal støttegruppe etter 22. juli hendelsene og Landsforeningen for trafikkskadede i Norge* bemerker departementet at tap av fremtidig inntekt etter yrkesskadeforsikringen bare beregnes for årlig lønn opptil 10 G per år, jf. forskrift om standardisert erstatning etter lov om yrkesskadeforsikring 21. desember 1990 nr. 1027 § 3-2. Videre påpeker departementet at erstatning for trafikkskader og erstatning for arbeidsulykker utbetales på bakgrunn av obligatoriske forsikringer som bileierne og arbeidsgiverne selv betaler. Det vil ikke la seg gjøre å finansiere voldsoffererstatningsordningen gjennom tilsvarende forsikringsordning.

Pasientskadeerstatningsordningen gjelder ikke for personer som blir skadet ved behandling hos privatpraktiserende lege. Ordningen gjelder bare i de sakene der staten er ansvarlig for skaden. Det er således naturlig at staten betaler full erstatning, på lik linje med hva gjerningsmannen i en voldsoffererstatningssak må gjøre dersom han har midler til å betale offeret.

Departementet anser det som lite sannsynlig at noen voldsofre vil ha erstatningskrav over 60 G når kravet er beregnet ut fra en alminnelig levestandard. Dersom unge personer blir påført så alvorlige skader at de blir tilnærmet 100 prosent invalidiserte og uføre, finnes det imidlertid en mulighet for at erstatningskravet kan overstige 60 G. Det fremtidige inntektstapet og utgiftene til fremtidig pleie og ombygging av bolig vil kunne bli høyt. Mange unge har dessuten ikke forsikringer som dekker hele eller deler av tapet. Det kan heller ikke utelukkes at et drapsoffer vil kunne etterlate seg så mange mindreårige barn at disse til sammen får et erstatningskrav som overstiger 60 G selv om kravene er beregnet ut fra en alminnelig levestandard.

Etter en nærmere vurdering har departementet kommet til at voldsoffererstatningsmyndighetene bør gis adgang til å fravike den øvre grensen i «særlige tilfeller». Hjemmelen åpner for å utbetale høyere erstatning i de tilfellene der voldsoffererstatningens øvre grense slår særlig urimelig ut. Det vil da være lav risiko for at voldsoffererstatningsordningen må dekke høye erstatninger når disse har bakgrunn i at voldsofferet hadde en høy inntekt og levestandard.

Departementet understreker at hevingen av den øvre grensen ikke får noen innvirkning på utmålingen av erstatningen. Voldsoffererstatningen skal fortsatt utmåles på grunnlag av alminnelige erstatningsrettslige regler. Det skal tas utgangspunkt i hvilket økonomisk tap offeret er påført på grunn av skaden. Menerstatning og oppreisning skal beregnes på grunnlag av hvor høy prosent invaliditet offeret har fått og hvilken tort og smerte offeret er påført. Hevingen av den øvre grensen vil således bare få innvirkning i de helt få sakene der det samlede erstatningsbeløpet overstiger dagens øvre grense på 40 G.

Departementet har blitt stående ved at bestemmelsen bør omfatte alle saker som gjelder straffbare forhold skjedd 1. januar 2011 eller senere. Det er ønskelig å unngå at regelverket slår urimelig ut overfor ofrene etter terrorhandlingene 22. juli 2011. Videre bør bestemmelsen gjelde likt for alle voldsofre som er blitt rammet i samme tidsrom. Tilbakevirkningsperioden er

kort, og det er ikke behandlet noen voldsoffererstatningskrav med opphav i straffbare forhold skjedd 1. januar 2011 eller senere der regelen om den øvre grensen på 40 G har fått betydning. Dermed vil det ikke være behov for å gjenoppta noen gamle saker.

Enkelte høringsinstanser har pekt på at endringen også bør gjelde for alle voldsoffererstatningssaker som har skjedd før 1. januar 2011. Etter departementets syn vil det være problematisk å la bestemmelsen gjelde for forhold langt tilbake i tid. Det er ikke gunstig at gamle og avgjorte saker skal åpnes hver gang det vedtas en lovendring. Dersom en slik endring skulle gjelde for alle voldsoffererstatningssaker fra ordningen ble opprettet i 1975, eller for alle saker etter voldsoffererstatningsloven fikk virkning fra 1. juli 2001, ville en rekke avgjorte saker måtte gjenopptas.

I mange voldsoffererstatningssaker foreligger det ingen dom, og voldsoffererstatningsmyndighetene ville ved en ny behandling av sakene være avhengig av å innhente mye dokumentasjon for å foreta nye beregninger av erstatningssummene. Dermed ville det å gi loven virkning for alle tidligere saker gjøre saksbehandlingen uoverkomme-

lig. Ofte vil det også være umulig å få tak i dokumentasjonen.

Departementet legger til at flere av høringsinstansene har påpekt at skadeerstatningsloven § 3-2 a om standardisert erstatning til barn er urimelig og bør endres. Bestemmelsen angir hvordan erstatning for fremtidig inntekt og menerstatning for barn under 16 år skal utmåles. Barn kan i tillegg få erstatning for lidt skade, erstatning for utgifter som personskaden antas å påføre barnet i fremtiden og oppreisning, jf. voldsoffererstatningsloven § 4 og § 6. Det innebærer at barn etter dagens regler kan få høyere erstatning enn 40 G. Utmålingsreglene må ikke forveksles med bestemmelsen om den øvre grense. Erstatningsbeløp utmåles, som nevnt over, uavhengig av hva den øvre grensen for voldsoffererstatning er. Den øvre grensen får bare betydning i de få tilfellene der den samlede utmålte erstatningssummen eventuelt overstiger 60 G. Da blir beløpet avkortet til 60 G med mindre det foreligger særlige tilfeller for å fravike den øvre grensen. Det innebærer at barn, på lik linje med alle andre voldsofre, vil kunne få opp til 60 G i voldsoffererstatning. I særlige tilfeller vil de kunne få mer.

7 Personkretsen etter voldsoffererstatningsloven § 1

7.1 Pårørendes rett til voldsoffererstatning

7.1.1 Gjeldende rett

Voldsoffererstatningsloven § 7 gir etterlatte rett til erstatning.

Voldsoffererstatningsordningen bygger på alminnelig erstatningsrett, jf. punkt 3.2 ovenfor. Etter alminnelig erstatningsrett har også pårørende til voldsofre som har overlevd i visse tilfeller krav på erstatning. Det følger av forarbeidene til voldsoffererstatningsloven og av voldsoffererstatningspraksis at det samme gjelder når pårørende krever erstatningen dekket gjennom voldsoffererstatningsordningen. Fra Ot.prp. nr. 10 (2007-2008) gjengis, jf. side 19:

«Der den som er strafferettslig fornærmet overlever, åpner imidlertid alminnelig erstatningsrett unntaksvis for at pårørende kan tilkjennes erstatning fra skadevolderen. Det vises i den forbindelse bl.a. til Rt-1975-670 (Sykebesøksdommen). Departementet vil foreslå at også denne gruppen kan tilkjennes voldsoffererstatning i samme utstrekning som den gjør etter alminnelig erstatningsrett. På den måten vil ordningen bli knyttet enda tettere opp mot skadevolderens ansvar etter alminnelig erstatningsrett. De ulovfestede alminnelige erstatningsrettslige prinsippene om at det må foreligge en tilstrekkelig nær og påregnelig årsakssammenheng mellom skadefølgen og det økonomiske tapet på den ene siden og den ansvarsbetingende handlingen på den andre siden (kravet til adekvat årsakssammenheng) setter imidlertid begrensninger både når det gjelder hvem som kan tilkjennes erstatning og for hvilke poster. Disse kravene gjelder også i forhold til de primært skadelidte, men i utgangspunktet står pårørende og etterlatte fjernere i årsaksrekken og dette vil ha betydning for vurderingen.»

7.1.2 Forslaget i høringsnotatet

I høringsnotatet drøftet departementet om pårørendes rett til voldsoffererstatning burde kodifiseres. Det ble ikke foreslått noen ny lovhjemmel. Departementet begrunnet dette slik, jf. punkt 7.1 side 15:

«Departementet er [...] kommet til at det er lovteknisk vanskelig å utforme en regel som både er tilstrekkelig presis og smidig.

Verken domstolenes eller voldsoffererstatningsmyndighetenes praksis er av et slikt omfang og en slik karakter at det kan trekkes nøyaktige grenser for alle aktuelle tilfeller. Ved forsøk på å lovfeste gjeldende praksis risikerer man at lovens ordlyd legger begrensninger som i praksis vil innsnevre voldsosfres rettigheter sammenlignet med det som en utvikling av forvaltnings- og rettspraksis over tid ellers ville føre til. Departementet mener derfor at den beste løsningen er ikke å lovregulere pårørendes rett til voldsoffererstatning, men la det være opp til praksis å avgjøre dette konkret. Som nevnt viser praksis klart at pårørende på visse vilkår har krav på voldsoffererstatning.»

7.1.3 Høringsinstansens syn

Domstoladministrasjonen, Frostating lagmannsrett, Politiets sikkerhetstjeneste, Kontoret for voldsoffererstatning, Advokatfirmaet Salomon-Johansen, Dixi Ressurssenter Oslo, JURK, Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress, Norske kvinnelige juristers forening, Pilotsaksgruppen og Politiets fellesforbund er enige i at det ikke er hensiktsmessig å kodifisere pårørendes rett til voldsoffererstatning. *Den Norske Advokatforening* har ingen innvendinger mot forslaget.

Politidirektoratet, Oslo politidistrikt, Landsforeningen for trafikkskadde i Norge, Landsforeningen for voldsofre og motarbeiding av vold og Nasjonal støttegruppe etter 22. juli hendelsene mener pårørendes rett til erstatning bør kodifiseres.

Politidirektoratet og Oslo politidistrikt skriver:

«Det fremstår [...] som noe uheldig at muligheten for å søke om slik erstatning ikke er går klart frem av lovteksten, men krever kjennskap til forvaltningspraksis. Etter vårt syn bør derfor adgangen kodifiseres.»

Fra høringsuttaalelsen til *Nasjonal støttegruppe etter 22. juli hendelsene* siteres:

«Pårørendes stilling i voldsoffererstatningsloven bør styrkes. Slik sett er vi mest stemt for at pårørende eksplisitt nevnes i § 1 i loven, men uten at dette skal virke innsnevrende i forhold til framtidig rettspraksis.»

7.1.4 Departementets vurdering

Departementet fastholder at pårørendes rett til erstatning ikke bør kodifiseres. Kodifisering vil kunne være uheldig fordi det er lovteknisk vanskelig å utforme en tilstrekkelig presis og smidig regel. Departementets synspunkt har fått bred støtte i høringen. Det bemerkes at informasjon om pårørendes adgang til å få voldsoffererstatning kan formidles av bistandsadvokatene og politiet, og dessuten via voldsoffermyndighetenes nettsider og brosjyremateriell.

7.2 Voldsoffererstatning til personer som har bistått ofre

7.2.1 Gjeldende rett

Det følger av voldsoffererstatningsloven § 1 første ledd første punktum at det i utgangspunktet er den som er strafferettslig fornærmet, eventuelt dennes etterlatte, som har rett til voldsoffererstatning. Andre ledd fastsetter at voldsoffererstatning dessuten kan ytes «ved personskade som har oppstått i forbindelse med hjelp til politiet eller andre med politimyndighet under arrestasjon, i forbindelse med avverging eller forsøk på avverging av en straffbar handling eller i forbindelse med lovlig pågripelse eller forsøk på dette». Andre ledd gir, i motsetning til første ledd, ikke noen rett til erstatning. Forvaltningen har en skjønsmessig adgang til å tilkjenne erstatning til personer som har bistått politiet men ikke selv er strafferettslig fornærmet.

Etter gjeldende rett vil personer som har bistått ofre for straffbare handlinger uten selv å kunne regnes som strafferettslig fornærmet, og som ikke har handlet på instruks fra politiet, normalt ikke kunne få voldsoffererstatning.

7.2.2 Forslaget i høringsnotatet

I høringsnotatet foreslo departementet å utvide personkretsen i voldsoffererstatningsloven § 1 andre ledd. Det ble foreslått at personer som har fått personskade i forbindelse med hjelp til ofre for en straffbar handling kan få voldsoffererstatning selv om de ikke er å anse som strafferettslig fornærmet og selv om de ikke handlet under instruks fra politiet.

Departementet foreslo å endre voldsoffererstatningsloven § 1 andre ledd slik, jf. høringsnotatet punkt 7.2 side 17:

«Voldsoffererstatning kan dessuten ytes

- a) ved personskade som har oppstått i forbindelse med hjelp til politiet eller andre med politimyndighet under arrestasjon, i forbindelse med avverging eller forsøk på avverging av en straffbar handling eller i forbindelse med lovlig pågripelse eller forsøk på dette, og
- b) ved personskade oppstått i forbindelse med hjelp til ofre for en straffbar handling som krenker liv, helse eller frihet, for å avverge eller begrense skadefølgene av den straffbare handlingen.»

Departementet foreslo å gi bestemmelsen virkning for alle voldsoffererstatningssaker med opprinnelse i straffbart forhold skjedd 1. januar 2011 eller senere.

7.2.3 Høringsinstansenes syn

Domstoladministrasjonen, Kontoret for voldsoffererstatning, Advokatfirmaet Salomon-Johansen, Advokatoriet, Den Norske Advokatforening, Den norske legeforening, Dixi Ressurscenter Oslo, JURK, Kristoffer Inderberg Bastiansens minnefond, Landsforeningen for trafikkskadde i Norge, Landsforeningen for volds ofre og motarbeiding av vold, Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress, Norske kvinnelige juristers forening, Pilotsaksgruppen, Politiets fellesforbund og Stine Sofies Stiftelse er positive til forslaget om å utvide personkretsen som kan motta voldsoffererstatning. *Oslo statsadvokatembeter* har ingen innvendinger til forslaget.

Den norske legeforening uttaler:

«Legeforeningen vil i denne sammenheng peke på at det med økende voldskriminalitet blant annet vil kunne oppstå situasjoner der helsepersonell blir utsatt for vold ved utøvelsen av sitt yrke. Legeforeningen anser det viktig

med ordninger som ivaretar helsepersonell som blir utsatt for fare i sitt yrke, og støtter lovendringsforslaget.»

Advokatoriet bemerket at mange av redningsarbeiderne ikke har fått oppnevnt bistandsadvokat og heller ikke har krav på fri rettshjelp, og at de dermed må bære en økonomisk risiko for å engasjere advokat for å bistå med innhenting av dokumentasjon til søknad om voldsoffererstatning.

7.2.4 Departementets vurdering

Etter høringen mener departementet fortsatt at personer som har blitt påført personskade i forbindelse med hjelp til ofre for en straffbar handling som krenker livet, helsen eller friheten bør kunne få voldsoffererstatning. Dette gjelder for eksempel privatpersoner som fraktet personer til land ved Utøya, eller personer som drev livredende arbeid på Utvika camping eller i Regjeringskvartalet. At bestemmelsen omfatter «personskade oppstått i forbindelse med hjelp til ofre for en straffbar handling» innebærer at det også kan gis erstatning for uhell som har oppstått i forbindelse med hjelpearbeidet og ikke bare for skader knyttet til selve voldshandlingen.

Den nye hjemmelen går noe lenger enn det som følger av alminnelig erstatningsrett. Departementet mener innsatsen fra de som bistår ofre for straffbare handlinger har en så stor verdi for samfunnet at en slik utvidelse har gode grunner for seg.

Bestemmelsen skal omfatte frivillige som ikke er sikret gjennom andre lignende offentlig finansierte erstatningsordninger. Etter rundskriv G2/

2009 vil mannskaper som er registrert som medlem i en organisasjon som inngår i den frivillige redningstjenesten som kan bli engasjert av Hovedredningssentralen, Lokal redningssentral eller politiet, få yrkesskadeforsikring. Forsikringspremien dekkes av staten. Personer som omfattes av denne ordningen vil derfor ikke kunne få voldsoffererstatning etter det nye forslaget.

Den norske legeforening skriver at de er positive til ordninger som ivaretar helsepersonell. Politi, brannmenn, helsepersonell og andre profesjonelle får imidlertid yrkesskadeforsikring og vil ikke komme inn under den nye bestemmelsen.

Forslaget etablerer ikke et rettskrav på erstatning til personer som har bistått ofre for straffbare handlinger. Det vil føre for langt å gi skadelidte krav på erstatning i ethvert tilfelle som omfattes av bestemmelsen. Det bør derfor overlates til voldsoffererstatningsmyndighetene å trekke opp de nærmere rammene for anvendelsen av hjemmelen i forvaltningspraksis.

Departementet bemerker at det ikke er nødvendig å bruke advokat for å søke om voldsoffererstatning. Det er i utgangspunktet meningen at volds ofre skal kunne søke om voldsoffererstatning på egenhånd. KfV har veiledningsplikt etter forvaltningsloven og svarer på spørsmål fra personer som søker om voldsoffererstatning. KfV arbeider nå med å opprette et servicetorg og dette vil ha god kapasitet til å gi veiledning til søkerne. Trenger volds ofrene mer hjelp, kan de oppsøke Rådgivningskontorene for kriminalitetsofre. Der bistår erfarne rådgivere blant annet med å fylle ut søknad om voldsoffererstatning og innhente dokumentasjon til denne.

8 Fornærmede og etterlattes rett til deltakelse i rettsmøter

8.1 Gjeldende rett

Ved lov 7. mars 2008 om endringer i straffeprosessloven mv. fikk fornærmede og etterlatte styrket sin stilling og en mer sentral plass i straffeprosesspleien. Med fornærmede menes her den som er direkte utsatt for den straffbare handlingen. Straffeprosessloven § 93 a andre ledd regulerer hvem som regnes som etterlatte.

Blant de fornærmede og etterlattes prosessuelle rettigheter er retten til å være til stede i rettsmøter og under hele hovedforhandlingen, uavhengig av tidspunktet for egen forklaring, jf. straffeprosessloven § 93 c og § 129 første ledd andre punktum, jf. Ot.prp. nr. 11 (2007-2008) side 73 og 115.

Et fjernmøte er et møte der ikke alle deltakere er til stede i rettsalen, men deltar ved hjelp av fjernmøteteknikk i form av lyd og bilde, eller bare lyd. Retten og personene som deltar ved fjernmøte kan kommunisere med hverandre. Etter gjeldende rett er det ikke hjemmel for at fornærmede og etterlatte skal kunne følge rettsmøtet utenfor rettslokalet. Straffeprosessloven har imidlertid enkelte bestemmelser som åpner for bruk av fjernmøte for siktede. Det følger av straffeprosessloven § 185 tredje ledd at retten på visse vilkår kan beslutte at rettsmøte om fengslingsforlenkelse skal holdes som fjernmøte med bildeoverføring. Rettsmøte for pådømmelse av tilståelsessak kan også besluttes holdt som fjernmøte med bildeoverføring med siktedes samtykke, jf. straffeprosessloven § 248 femte ledd.

8.2 Forslaget i høringsnotatet

I høringsnotatet foreslo departementet å lovfeste en hjemmel som legger til rette for at fornærmede og etterlatte skal kunne gjøre bruk av sin rett til å være til stede i rettsmøter, også i saker hvor antallet aktører er svært høyt. Det ble foreslått at retten kan beslutte at aktørenes deltakelse skal skje ved bruk av videokonferanse eller «streaming». Departementet uttalte følgende, jf. punkt 8.1 side 18:

«Domstoladministrasjonen har i forbindelse med planleggingen av hovedforhandlingen i terrorsaken vurdert to ulike alternativer til fornærmede og etterlattes fysiske tilstedeværelse i selve rettslokalet; bruk av videokonferanse (jernmøte) og bruk av såkalt streaming. Streaming kan beskrives som overføring av data, bilder eller lyd fra en sender til en eller flere mottakere. [...]

Videokonferanseteknikk muliggjør toveiskommunikasjon mellom rettslokalet og stedet hvor de øvrige aktørene eventuelt befinner seg. Teknikken gir full kontroll med hvem som mottar overføringen. En begrensning ved videokonferanseteknikk er at den bare muliggjør visning av ett videobilde om gangen. Det er også begrenset hvor mange som vil kunne delta, og skal teknikken brukes til kommunikasjon med et stort antall destinasjoner blir kostnaden høy. Bruk av videokonferanse krever at mottaker, på samme måte som avsender, har et fullverdig videokonferansesystem. Videokonferansesystemet til avsender har videre kapasitet til et visst antall linjer ut til mottakere. Antall mottakere begrenses således av antallet linjer.

Bruk av streaming er lettere å tilpasse til et større antall mottakere enn videokonferanseteknikk. Streaming er også enkelt å motta. Teknikken er kostnadseffektiv fordi den ikke krever videokonferanseutstyr hos mottaker (kun PC/skjerm med internettilgang). Streaming muliggjør også overføring av flere bilder samtidig. Den største ulempen med bruk av streaming i forbindelse med rettsmøter er at denne teknologien alene ikke muliggjør toveiskommunikasjon.»

Det ble videre foreslått at hjemmelen bør la det være opp til retten å beslutte om slik deltakelse skal skje i form av fjernmøte eller ved mottak av lyd- og bildeoverføring.

I høringsnotatet reiste departementet videre spørsmålet om hjemmelen bør være generell, jf. punkt 8.1 side 18-19:

«Departementet har vurdert om en hjemmel for å beslutte deltakelse ved fjernmøte eller ved mottak av lyd- og bildeoverføring skal gis spesielt for hovedforhandlingen i straffesaken etter terrorhandlingene 22. juli 2011, eller om det bør gis en generell hjemmel. Som et utgangspunkt bør lovbestemmelser være generelle regler gjeldende for et ubestemt antall tilfeller, og ikke særregler for enkelttilfeller eller -saker. I tillegg kommer at det også i andre fremtidige saker, selv av mindre format enn terror-saken, antas å kunne oppstå behov for å gi pålegg om at fornærmede og etterlatte deltakelse i rettsmøte skal skje fra annet sted enn rettslokalet. Departementet antar derfor at hjemmelen bør være generell, men at det bør oppstilles strenge vilkår for at retten skal kunne beslutte deltakelse i rettsmøte ved fjernmøte eller ved mottak av lyd- og bildeoverføring. Det foreslås at retten skal kunne beslutte slik deltakelse dersom dette anses nødvendig for å få til en hensiktsmessig og ressursmessig forsvarlig gjennomføring av rettsmøtet, og samtidig sikre at retten til å overvære rettssaken kan oppfylles.»

Endelig ba departementet om høringsinstansenes syn på spørsmålet om avgjørelsen bør kunne påankes.

Departementet foreslo følgende nytt annet ledd i straffeprosessloven § 93 c:

«Dersom antallet fornærmede og etterlatte gjør at gjennomføring av rettsmøtet ellers ville medføre uforholdsmessige omkostninger eller vil måtte skje i lokale som ellers ikke er egnet, kan retten beslutte at fornærmede, etterlatte og deres representanters deltakelse i rettsmøte skal skje ved fjernmøte eller ved at de mottar lyd- og bildeoverføring fra rettslokalet på nærmere angitt sted. Før beslutning om at deltakelse skal skje som nevnt i første punktum, skal de fornærmede og etterlatte, eller deres representanter, gis anledning til å uttale seg. Dersom retten beslutter deltakelse som nevnt i annet ledd første punktum, skal regler gitt med hjemmel i straffeprosessloven § 185 tredje ledd gjelde tilsvarende så langt de passer.»

8.3 Høringsinstansenes syn

I høringen har nær alle instansene som har uttalt seg om spørsmålet, støttet departementets for-

slag. Dette gjelder *Domstoladministrasjonen, Frostating lagmannsrett, Oslo tingrett, Riksadvokaten, Det nasjonale statsadvokatembetet, Oslo statsadvokatembeter, Politidirektoratet, Oslo politidistrikt, Politiets sikkerhetstjeneste, Advokatfirmaet Salomon-Johansen, Den Norske Advokatforening, Dixi Ressurssenter Oslo, JURK, Landsforeningen for voldsofre og motarbeiding av vold, Nasjonal støttegruppe etter 22. juli hendelsene, Norske kvinnelige juristers forening og Politiets fellesforbund. Borgarting lagmannsrett* har støttet forslaget hva angår deltakelse i form av fjernmøte, og vist til at ved toveiskommunikasjon vil de berørte kunne utøve sine prosessuelle rettigheter.

Oslo tingrett har fremhevet behovet for en hjemmel om overføring for å kunne gjennomføre straffesaken etter terrorhandlingene 22. juli 2011:

«Det vises til at det pr. dags dato er oppnevnt 174 bistandsadvokater for 720 fornærmede og etterlatte i saken, slik at det er tale om et betydelig antall personer som har rett til å følge forhandlingene. Rettssaken planlegges gjennomført ved lyd- og bildeoverføring til flere saler i Oslo tinghus, til andre lokaler i Oslo sentrum og til ca. 15 lokale domstoler rundt om i landet. Vi mener det er ønskelig at fornærmede og etterlatte skal kunne følge rettsforhandlingene i nærheten av sitt hjemsted, med venner og familie rundt seg. For unge fornærmede vil det på den måten også være mulig å følge opp skolegangen selv om de ønsker å overvære deler av hovedforhandlingen. Av den grunn er det lagt opp til at de fornærmede og etterlatte skal gis anledning til å overvære hovedforhandlingen lokalt, sammen med sin oppnevnte bistandsadvokat. Dersom vedkommende skal vitne i saken, vil han eller hun møte i Oslo tinghus den aktuelle dagen sammen med bistandsadvokaten. Overføringen til de andre lokalene der de fornærmede og etterlatte gis muligheten til å overvære forhandlingene vil være en del av rettsmøtet. Det legges opp til at dette tilbudet skal oppleves som likeverdig sammenliknet med de som gis anledning til å følge straffesaken i hovedforhandlingslokalet. Det vil blant annet bli lagt til rette for at de fornærmede og etterlatte vil kunne utøve sine rettigheter og plikter på lik linje med de som er til stede i hovedforhandlingslokalet.»

I likhet med *Oslo tingrett* mener *Domstoladministrasjonen* at det er behov for en regel om overføring:

«[D]e foreslåtte endringer i straffeprosessloven, i form av nytt annet ledd i § 93 c, gjenspeiler et opplevd behov og bør uttrykkes som en generell regel for å gi domstolene handlingsrom for praktisk avvikling av de omfattende straffesakene med et stort antall fornærmede og etterlatte. De formulerte begrensinger for rettens adgang til beslutning; hensynet til (uforholdsmessige) kostnader og egnet lokale, klargjør hvilke situasjoner som kan begrunne anvendelsen av den nye bestemmelsen. Forslaget er, etter vårt syn helt korrekt, formulert teknisk nøytralt i forhold til overføringsmåte, slik at man kan velge enveis- eller toveiskommunikasjon. Den teknologiske utvikling vil drives videre, og det er dessuten uklart hvilken utstyrmessig plattform domstolene vil etablere i fremtiden.»

Nasjonal støttegruppe etter 22. juli hendelsene er positiv til overføring av rettsmøtet. Instansen bemerker imidlertid at fjernmøte ikke bør være en regel uten unntak:

«Ved bevisførsel som gjelder død eller skadet person, må den nærmeste familien og dens representanter ha førsteprioritet når det gjelder deltakelse i rettsmøtet i Oslo, dersom de ønsker dette. Dette er et ufravikelig krav fra Støttegruppens side.»

Bare *Kristoffer Inderberg Bastiansens minnefond* og *Stine Sofies Stiftelse* har hatt innvendinger til departementets forslag. Instansene har uttalt at det ikke bør gjøres begrensninger i fornærmede og etterlattes rett til å møte i hovedforhandlingen. *Datatilsynet* har pekt på at endringene som foreslås kan ha betydning for personvernet og mener at det bør foretas en nærmere vurdering av hva som vil anses som et egnet sted for overføring.

Ingen høringsinstanser mener at en regel om overføring skal gjelde særskilt for straffesaken etter 22. juli 2011.

Enkelte høringsinstanser har kommentert spørsmålet om rettens beslutning bør kunne påankes. *Domstoladministrasjonen* og *Riksadvokaten* mener at avgjørelsen bør være uanngripelig. Begge instanser har vist til beslutningens karakter. *Domstoladministrasjonen* uttaler:

«Beslutninger av denne type bør tas under saksforberedelsen, slik at tid og ressurser dedikert til selve hovedforhandlingen ikke går med til å forhandle om dette. Dette er en type avgjørelse som saksforberedende dommer gjør etter

sitt beste skjønn for å sikre en best mulig gjennomføring av saken.»

I uttalelsen fra *Riksadvokaten* heter det:

«Dersom domstolene er lojale mot de føringer som gis, vil fjernmøte/"streaming" besluttet i ytterst få tilfeller, og det er vanskelig å se at en ankeinstans vil kunne komme til et "riktigere" resultat enn den domstol som skal avvikle saken. Beslutningen medfører ikke noe vesentlig inngrep overfor de fornærmede og etterlatte som ikke får følge saken i hovedrettslokalet og de fratas ingen øvrige rettigheter.»

Oslo tingrett har ikke sterke innvendinger mot at beslutningen skal kunne påankes. Instansen mener imidlertid at beslutningen om hvilke steder rettsmøtet skal overføres til bør være uanngripelig. *Dixi Ressurssenter Oslo* og *Stine Sofies Stiftelse* har på sin side tatt til orde for at avgjørelsen bør kunne angripes ved anke. *Stine Sofies Stiftelse* er prinsipielt imot å snevre inn fornærmede og etterlattes rettigheter. Stiftelsen ser likevel argumenter for motsatt løsning og skriver:

«Adgangen til å nekte denne gruppa tilgang i sjølve rettssalen skal likevel i utgangspunktet være svært snever og ein ser at det vil medføre mykje arbeid dersom eit stort tal fornærma eller etterlatne skal anke avgjerda. Ein må legge til grunn at avgjersla er sakleg grunngjeve då føreseigna berre skal nyttast i omfattande saker og at omsynet til fornærma og etterlatne må vere tilstrekkeleg ivaretatt gjennom deira rett til å uttale seg om spørsmålet.»

8.4 Departementets vurdering

Etter høringen er departementet styrket i sitt syn på spørsmålet om fornærmede og etterlattes rett til å følge rettsmøter i straffesaker kan skje ved fjernmøte eller ved at de mottar lyd- og bildeoverføring fra rettslokalet på nærmere angitt sted. Departementet viser til begrunnelsen i høringsnotatet og den brede støtten forslaget har fått blant høringsinstansene.

Regelen skal sikre at de fornærmede og etterlatte kan gjøre bruk av sin rett til å overvære saken. Departementet foreslår at det skal kunne treffes slik avgjørelse dersom dette anses nødvendig for å sikre en hensiktsmessig og ressursmessig forsvarlig gjennomføring av rettsmøtet. Det understrekes at overføring kun skal være aktuelt i

større saker med mange aktører. I slike saker vil det også kunne være aktuelt å beslutte at pårørende, presse eller publikum skal overvære saken fra egne lokaler.

Det er opp til retten å beslutte om og til hvilke lokaler overføringen skal skje. Rettens avgjørelse kan imidlertid ikke gå lengre enn det som er nødvendig for å sikre at rettsmøtet kan gjennomføres i egnet lokale uten at kostnadene blir uforholdsmessige. Dersom rettslokalet kan romme enkelte av de fornærmede eller etterlatte, bør retten legge opp til en hensiktsmessig fordeling av hvem som gis anledning til å være til stede til hvilke tidspunkt. Departementet antar for eksempel at fornærmede eller etterlatte som ønsker det, kan gis mulighet til å være til stede i rettslokalet i domstolen med bistandsadvokaten ved bevisførsel knyttet til særlig aktuelle tiltalepunkter. Det kan imidlertid være ønskelig at vedkommende følger resten av hovedforhandlingen via overføring til et lokale i nærheten av sitt hjemsted. Departementet understreker at slike spørsmål skal avklares i dialog med de fornærmede, etterlatte og deres representanter. Forsvareren skal også gis anledning til å uttale seg.

Det understrekes at overføring til andre lokaler hvor de fornærmede og etterlatte følger rettsmøtet er en del av rettsmøtet på lik linje med selve rettslokalet i domstolen. Tilsvarende gjelder dersom rettsmøtet overføres til egne lokaler for presse eller publikum. Reglene som gjelder for gjennomføringen av rettsmøtet kommer således til anvendelse for alle de tilstøtende lokalene. Dette gjelder for eksempel regler om dommerstyring, offentlighet og referatforbud.

Departementet legger til at hovedregelen fortsatt skal være at et vitne skal forklare seg direkte for den dømmende rett, jf. straffeprosessloven § 296. Det understrekes også at forslaget ikke er

ment å rukke ved reglene om avhør og fjernavhør av vitner, jf. straffeprosessloven §§ 108 til 109 a og forskrift om fjernmøter og fjernavhør 12. august 2011 nr. 835. Departementet legger til grunn at retten gir aktørene anledning til å uttale seg før beslutning om fjernavhør tas.

Departementet går inn for at retten kan beslutte om deltakelsen skal skje ved bruk av videokonferanseteknikk eller «streaming». Avgjørelsen fattes konkret, ut fra hva som er mest egnet og praktisk i den enkelte saken. Retten skal også ta hensyn til hvilken teknologi som til enhver tid er mest driftssikker og gir best beskyttelse av informasjonen som overføres.

For å unngå forsinkelse av hovedforhandlingen foreslår departementet at retten avgjør spørsmål om overføring ved beslutning under saksforberedelsen. Departementet har kommet til at beslutningen ikke skal kunne angripes ved anke, jf. straffeprosessloven § 377 første ledd. Det vises særlig til at avviklingen av rettsmøtet skal avklares med aktørene. I likhet med Domstoladministrasjonen mener departementet dessuten at avgjørelsen forutsettes truffet ut fra hensynet til best mulig gjennomføring av saken. For øvrig er departementet enig i Riksadvokatens og Domstoladministrasjonens merknader til spørsmålet, jf. punkt 8.3 ovenfor.

Bruk av videokonferanseteknikk vil kunne være teknisk umulig der antallet mottakere blir meget høyt. Muligheten for toveis kommunikasjon må sikres på annen måte dersom deltakelse skjer ved enveis mottak av lyd- og bildeoverføring fra rettslokalet. Departementet understreker at beslutningen om overføring uansett ikke kan innebære at fornærmede, etterlatte og deres representanter fratras rettigheter som ellers følger av loven, så som retten til å stille spørsmål til tiltalte eller vitner.

9 Koordinerende bistandsadvokat

9.1 Gjeldende rett

Straffeprosessloven kapittel 9 a regulerer fornærmede og etterlattes rett til å få oppnevnt bistandsadvokat, bistandsadvokatens oppgaver og godtgjørelsen til bistandsadvokaten. Loven forutsetter at hver enkelt fornærmet kan få oppnevnt bistandsadvokat etter eget ønske, likevel slik at en bistandsadvokat kan representere flere fornærmede eller etterlatte i samme sak. Etter gjeldende rett er det ikke hjemmel for å oppnevne koordinerende bistandsadvokat.

Straffeprosessloven § 107 c fastsetter bistandsadvokatens oppdrag. Etter gjeldende rett er hovedoppgaven å «ivareta fornærmedes og etterlattes interesser i forbindelse med etterforskning og hovedforhandling i saken». Bistandsadvokaten skal også «gi slik annen hjelp og støtte som er naturlig og rimelig i forbindelse med saken».

For øvrig er bistandsadvokatens oppgaver nærmere regulert i straffeprosesslovens enkelte kapitler. Bistandsadvokaten kan utøve en rekke av de rettighetene som er gitt fornærmede og etterlatte, jf. straffeprosessloven § 107 c femte ledd. Et eksempel er krav på varsel om rettsmøter under etterforskningen jf. straffeprosessloven § 93 b jf. § 243 andre ledd. I tillegg har bistandsadvokaten særskilte prosessuelle rettigheter og plikter, eksempelvis rett til å stille spørsmål til vitner, sakkyndige og tiltalte, jf. straffeprosessloven § 271 andre ledd andre punktum.

9.2 Forslaget i høringsnotatet

I høringsnotatet tok departementet til orde for at det i enkelte saker kan være behov for å oppnevne en eller flere koordinerende bistandsadvokater. Det store antallet fornærmede og etterlatte i straffesaken etter terrorhandlingene 22. juli 2011 har ført til et praktisk behov for samordning av synspunkter på spørsmål som kan dukke opp under etterforskningen og forberedelsen av hovedforhandlingen. Om dette uttalte departementet følgende, jf. punkt 9 side 20:

«Oslo tingrett har [...] oppnevnt tre koordinerende bistandsadvokater. De koordinerende bistandsadvokatene i terrorsaken deltar blant annet i drøftingsmøter med retten og påtalemyndigheten og koordinerer informasjonsutvekslingen til og fra retten og påtalemyndigheten og de øvrige bistandsadvokatene.

Straffesaksbehandlingen etter terrorhandlingene 22. juli 2011 illustrerer etter departementets syn at det er behov for en generell hjemmel for oppnevning av en eller flere koordinerende bistandsadvokater i enkelte saker. Terrorsaken er spesiell i omfang og karakter, men også i andre omfattende og komplekse saker kan det oppstå behov for koordinering av flere bistandsadvokater. Koordinerende bistandsadvokat ble eksempelvis også benyttet i straffesaken mot den såkalte Lommemannen.»

I høringsnotatet drøftet departementet videre spørsmålet om hva som skal være den koordinerende bistandsadvokatens oppgaver. Departementet tok utgangspunkt i at oppgavene bør være av praktisk og samordnende karakter. Det ble redegjort slik for problemstillingen, jf. punkt 9.1 side 22:

«Departementet forutsetter at det ikke er meningen at [den koordinerende bistandsadvokaten] skal frata eller overta de enkelte øvrige bistandsadvokatenes rettigheter, for eksempel til å være til stede i rettsmøter, til å stille spørsmål, motta saksdokumenter etc. Det er heller ikke meningen at den koordinerende bistandsadvokaten skal kunne gripe inn og overstyre hvordan den enkelte bistandsadvokaten utfører sitt oppdrag.

Oslo tingrett har henvendt seg til departementet og gitt uttrykk for at det er ønskelig at funksjonen til den koordinerende bistandsadvokaten i noen tilfeller går utover det rent samordningsmessige. Fra henvendelsen siteres:

«Det er særlig på to områder dette er viktig. Det ene er straffeprosessloven § 107 c fjerde

ledd om rett til å uttale seg om prosessuelle spørsmål som angår fornærmede og etterlatte. Dette gjelder både under saksforberedelsen og hovedforhandlingen. Hvis det for eksempel kommer opp et prosessuelt spørsmål under hovedforhandlingen som angår alle de fornærmede eller etterlate vil det være naturlig at dommeren tar dette opp i retten og spør aktor, forsvarer og de koordinerende bistandsadvokatene om hva de mener. Da kan vi ikke vente på at de har sendt ut en mail og fått tilbakemelding fra over 100 bistandsadvokater.

På samme måte må det være når det gjelder det å stille spørsmål under f. eks bevisopptak og hovedforhandling. Man kan etablere en ordning hvor man sier at de som har spørsmål kan sende en mail til de koordinerende bistandsadvokatene, men den koordinerende bistandsadvokaten må kunne avgjøre om spørsmålet skal stilles eller ikke. Slikt må vurderes fortløpende, på bakgrunn av sakens utvikling og signaler fra dommeren.»

Oslo tingrett viser videre til at:

«[n]år det er oppnevnt en koordinerende bistandsadvokat bør retten kunne bestemme at det er denne som skal møte i for eksempel bevisopptak og andre rettsmøter under etterforskningen. Dvs at det kan besluttes at de øvrige bistandsadvokater ikke har samme rett til å være tilstede. Vi har f.eks en aktuell problemstilling med bevisopptak i utlandet (USA) over flere dager. Det er umulig å forholde seg til 171 bistandsadvokater i et slikt tilfelle. Det samme må gjelde i en del andre typer rettsmøter under etterforskningen, f. eks saksforberedende møter.

Dette har også en side til salær-fastsettelsen. Selv om bistandsadvokaten har en rett til å være til stede i rettsmøter, f. eks fengslingsmøter, må det vurderes om det skal anses som rimelig og nødvendig arbeid at andre enn de koordinerende bistandsadvokatene er til stede. Dvs, i den grad også andre møter må det vurderes om de skal ha betalt.»

Før høringen heller departementet mot at rollen til den koordinerende bistandsadvokaten skal være av praktisk og koordinerende karakter. For å få til en hensiktsmessig og effektiv saksavvikling i den typen saker hvor oppnevning av koordinerende bistandsadvokat vil være aktuelt, illustrert ved terrorsaken, kan det nok imidlertid være nødvendig å gi retten

hjemmel til å beslutte at spørsmål som den enkelte bistandsadvokat ønsker stilt under bevisopptak og under hovedforhandlingen til andre enn egen klient, jf. §§ 271 annet ledd annet punktum og 291 a, skal samordnes og stilles av koordinerende bistandsadvokat.

Man kunne også tenke seg at koordinerende bistandsadvokat fikk i oppgave å formidle videre varsler og informasjon som normalt gis direkte fra politi- og påtalemyndighet eller retten til den enkelte bistandsadvokat, se §§ 93 b, jf. § 243 annet ledd, 93 e, 107 c annet ledd, 130 a tredje ledd, 243 annet ledd, 271 første ledd og 275 første ledd første punktum. Departementets foreløpige vurdering er at selv om det å varsle og orientere et stort antall bistandsadvokater kan være arbeidskrevende, er dette en administrativ utfordring som trolig bør løses på annen måte enn ved å overlate den til koordinerende bistandsadvokat.»

På bakgrunn av dette foreslo departementet i høringsnotatet å lovfeste en hjemmel for oppnevning av koordinerende bistandsadvokat i ny straffeprosessloven § 107 d. Følgende formulering ble foreslått:

«Dersom antallet fornærmede og andre med bistandsadvokat og sakens omfang og kompleksitet for øvrig gjør at det anses hensiktsmessig, kan retten oppnevne en eller flere koordinerende bistandsadvokater i saken.

Koordinerende bistandsadvokat skal, så langt det er mulig, samordne bistandsadvokatenes syn på spørsmål som oppstår under etterforskningen og forberedelsen av hovedforhandlingen i saken og bidra til en hensiktsmessig gjennomføring av den i samarbeid med øvrige aktører. Retten kan, dersom det er nødvendig for en hensiktsmessig gjennomføring av saken, beslutte at spørsmål som den enkelte bistandsadvokat ønsker stilt under etterforskning, bevisopptak og under hovedforhandlingen til andre enn egen klient, jf. §§ 271 annet ledd annet punktum og 291 a, skal samordnes og stilles av koordinerende bistandsadvokat.

Rettens oppnevning av en bestemt koordinerende bistandsadvokat kan ikke ankes eller brukes som ankegrunn.»

9.3 Høringsinstansenes syn

Domstoladministrasjonen, Borgarting lagmannsrett, Frostating lagmannsrett, Oslo tingrett, Riksadvokaten, Det nasjonale statsadvokatembetet, Oslo

statsadvokatembeter, Politiets sikkerhetstjeneste, Advokatfirmaet Salomon-Johansen, Dixi Ressurs-senter Oslo, JURK, Kristoffer Inderberg Bastiansens minnefond, Landsforeningen for voldsofre og motarbeiding av vold, Nasjonal støttegruppe etter 22. juli hendelsene, Norske kvinnelige juristers forening, Politiets fellesforbund og Stine Sofies Stiftelse har gitt sin tilslutning til, eller ikke hatt innvendinger til departementets forslag om å lovfeste en adgang til å oppnevne koordinerende bistandsadvokater.

Borgarting lagmannsrett støtter forslaget og mener i likhet med departementet at advokaten i utgangspunktet bør ha en praktisk og samordnende funksjon:

«En kompleks og stor sak med et stort antall fornærmede og andre med bistandsadvokat, som terrorsaken, kan bli bortimot u håndterlig dersom retten må forholde seg til hver enkelt bistandsadvokat ved de enkelte skritt under sakens gang. Det er åpenbart et praktisk behov for koordinering av synspunkter på spørsmål som dukker opp under etterforskningen og forberedelsen av hovedforhandlingen, men også under selve hovedforhandlingen. [...] Men som Oslo tingrett skriver i sitt brev til departementet, kan det i noen saker være behov for å gå lengre.[...] Når det gjelder retten til å uttale seg om prosessuelle spørsmål som angår de fornærmede og etterlatte, jf. straffeprosessloven § 107 e fjerde ledd, mener lagmannsretten at koordinerende bistandsadvokat langt på vei bør kunne overta retten fra den enkelte bistandsadvokat. Dette gjelder både under saksforberedelsen og hovedforhandlingen. Det er tidkrevende og lite hensiktsmessig at hver enkelt bistandsadvokat skal uttale seg om prosessuelle spørsmål som måtte oppstå under hovedforhandlingen. Det må forutsettes at en koordinerende bistandsadvokat kan orientere seg om relevante synspunkter i bistandsadvokatgruppen uten at hver enkelt høres.»

Riksadvokaten mener også at den koordinerende bistandsadvokaten i utgangspunktet bør ha en samordnende rolle. Instansen drøfter videre om advokaten også bør avgjøre om det skal stilles spørsmål:

«Riksadvokaten er usikker, men antar han/hun ikke bør tillegges en slik "silingsfunksjon". Det å bli nektet å stille spørsmål under bevisopptak/rettsmøte kan oppfattes som høyst utilfredsstillende av bistandsadvokaten og klienten, og det bør ikke være opp til en annen bistands-

advokat å avgjøre om spørsmålet skal stilles. De forutsetninger som kommer til uttrykk i Ot.prp. nr. 11 (2007-2008), på s. 76 og 119 om henholdsvis dommerstyring og at det bare skal stilles supplerende spørsmål, antas forhåpentligvis tilstrekkelige for at ikke saken vidløftiggjøres gjennom bistandsadvokatens spørsmålsstilling.

Vi antar for øvrig at en koordinerende bistandsadvokat i praksis sjelden vil la være å stille spørsmål en annen bistandsadvokat ønsker stilt, og at en silingsfunksjon uansett vil ha en helt marginal betydning. Departementet heller til at koordinerende bistandsadvokat ikke bør ha som oppgave å stå for varslings- og orientering til øvrige bistandsadvokater, i alle fall ikke når det gjelder lovbestemte varslings- og orienteringsoppgaver. Riksadvokaten deler ikke denne skepsisen, og mener en slik funksjon nettopp bør kunne være en oppgave for koordinerende bistandsadvokat.»

Oslo tingrett støtter forslaget til ny hjemmel og viser til erfaringene i forbindelse med forberedelsen av straffesaken etter 22. juli 2011:

«Dette har vært avgjørende for å få til en hensiktsmessig forberedelse av straffesaken. De koordinerende bistandsadvokatene har blant annet deltatt i drøftingsmøter med retten, påtalemyndigheten og forsvarerne. De har også koordinert informasjonsutvekslingen til og fra retten og påtalemyndigheten og de øvrige bistandsadvokatene, blant annet ved å sende ut referat fra drøftingsmøtene til de øvrige bistandsadvokatene. Ordningen har gitt bistandsadvokatene en betydelig større innflytelse på saksforberedelsene enn det som er vanlig.»

Oslo tingrett har sluttet seg til departementets utgangspunkt hva angår bistandsadvokatens oppgaver. Instansen mener imidlertid som i sitt tidligere brev til departementet, jf. punkt 9.2 ovenfor, at det i noen tilfeller er nødvendig at advokaten gis utvidede oppgaver. Oslo tingrett har i denne sammenheng særlig fremhevet at retten til å uttale seg om prosessuelle spørsmål, jf. straffeprosessloven § 107 c fjerde ledd og adgangen til å stille spørsmål under bevisopptak og hovedforhandling, jf. straffeprosessloven §§ 271 og 291 a bør kunne overlates til den koordinerende bistandsadvokaten. Instansen mener dessuten at det bør kunne beslutes at den koordinerende bistandsadvokaten skal møte i for eksempel bevisopptak og andre

rettsmøter under etterforskningen. Instansen har også pekt på bistandsadvokatens rett til å foreslå supplerende bevisførsel under straffekravet, jf. straffeprosessloven § 264 a, og fremholdt at det kan være praktisk at den koordinerende advokaten sammenfatter ønsker om bevisførsel under skyldspørsmålet.

Den Norske Advokatforening ser et behov for å lovhjemle ordningen med koordinerende bistandsadvokat, men frykter at ordningen i praksis vil kunne benyttes til å innskrenke bistandsadvokatens rolle.

Politidirektoratet og Oslo politidistrikt har uttalt at politiet og påtalemyndigheten ikke har behov for koordinerende bistandsadvokater.

Flere høringsinstanser har hatt merknader til spørsmålet om den koordinerende bistandsadvokaten bør ha egne klienter i samme sakskompleks. *Oslo tingrett*, *Det nasjonale statsadvokatembetet*, *Oslo statsadvokatembeter* og *Nasjonal støttegruppe etter 22. juli hendelsene* mener at det ikke er noe i veien for at advokaten har egne klienter. *Oslo tingrett* begrunner sitt syn slik:

«Erfaringer fra 22. juli-saken viser at den koordinerende bistandsadvokaten dermed får en tettere dialog med dem saken gjelder, og lettere fanger opp deres synspunkter på ulike spørsmål som oppstår både under saksforberedelsen og hovedforhandlingen. Noe som er av stor betydning for at retten skal kunne gjennomføre saken på en god måte i forhold til de fornærmede og etterlatte. I mindre saker vil det også være kostnadsdrivende hvis den koordinerende bistandsadvokaten ikke har egne klienter.»

Borgarting lagmannsrett mener at advokaten bør kunne ha egne klienter i saken, så fremt oppgavene begrenses til å uttale seg på vegne av de andre om prosessuelle spørsmål, samt oppgaver av praktisk og samordnende karakter. *Riksadvokaten* har konkludert med at det kan være fornuftig å la loven åpne for begge løsninger og at domstolen vurderer hva som er hensiktsmessig.

Politidirektoratet, *Oslo politidistrikt*, *Advokatfirmaet Salomon-Johansen*, *Dixi Ressurssenter Oslo*, *JURK*, *Kristoffer Inderberg Bastiansens minnefond*, *Norske kvinnelige juristers forening* og *Stine Sofies Stiftelse* har tatt til orde for at den koordinerende bistandsadvokaten ikke bør ha egne klienter. Et flertall av disse har begrunnet sitt standpunkt med at det sikrer likebehandling av de fornærmede.

Enkelte høringsinstanser har hatt særskilte kommentarer til spørsmålet om anke. *Borgarting lagmannsrett* viser til retten til fritt advokatvalg og peker på at det ikke er betenkelig at valget er uangripelig så lenge koordinerende bistandsadvokat skal ha en ren praktisk og koordinerende funksjon. *Oslo tingrett* har uttalt at så vel beslutningen om at det skal oppnevnes koordinerende bistandsadvokat og valget av en konkret advokat bør være uangripelig. *JURK* og *Norske kvinnelige juristers forening* mener at rettens valg av advokat skal være uangripelig.

Stine Sofies Stiftelse stiller spørsmål ved hvorfor en avgjørelse om å oppnevne koordinerende bistandsadvokat skal være angripelig. Stiftelsen ser bare økonomiske grunner for at en bistandsadvokat eventuelt skal velge å anke avgjørelsen. For fornærmede og etterlatte viser stiftelsen til at slik oppnevning bare vil være aktuelt i saker hvor fordelene ved en koordinator vil være større enn ulempene.

9.4 Departementets vurdering

Etter høringen er departementet styrket i sitt syn på spørsmålet om å lovfeste en hjemmel for oppnevning av koordinerende bistandsadvokat i enkelte saker. Departementet viser til begrunnelsen i høringsnotatet og den brede støtten forslaget har fått under høringen.

Etterforskningen og forberedelsen av straffesaken etter terrorhandlingene 22. juli 2011 har avdekket at det kan være behov for samordning i større straffesaker. Etter departementets syn vil en advokat med en koordinerende rolle kunne ivareta de fornærmedes og etterlattes felles interesser, og samtidig hindre forsinkelser av saken. Departementet viser også til erfaringene *Oslo tingrett* har redegjort for i sin høringsuttalelse, jf. punkt 9.3 ovenfor.

Departementet har blitt stående ved at den koordinerende bistandsadvokaten i hovedsak bør ha oppgaver av rent praktisk og samordnende karakter. Flere høringsinstanser har pekt på at det i enkelte situasjoner kan oppstå behov for at den koordinerende bistandsadvokaten overtar enkelte av de alminnelige bistandsadvokatens oppgaver. Departementet er enig i synspunktene om at det i noen saker kan være praktisk at koordinerende bistandsadvokat samordner og stiller spørsmål under bevisopptak og under hovedforhandlingen. Dette gjelder spesielt i saker med svært mange fornærmede, etterlatte og bistandsadvokater, slik som i terrorsaken. Departementet mener derfor

fortsatt at det bør lovfestes at retten kan beslutte at spørsmål som den enkelte bistandsadvokat ønsker stilt under hovedforhandling og bevisopp- tak til andre enn egen klient, jf. straffeprosesslo- ven §§ 271 andre ledd andre punktum og 291 a, skal samordnes og stilles av den koordinerende bistandsadvokaten.

Enkelte høringsinstanser mener at den koordi- nerende bistandsadvokaten også bør kunne uttale seg på vegne av gruppen når det oppstår proses- suelle spørsmål som angår de fornærmede og etterlatte, jf. straffeprosessloven § 107 c fjerde ledd. Standpunktet er blant annet begrunnet med at det vil kunne være tidkrevende og lite hensikts- messig at hver enkelt bistandsadvokat skal uttale seg i slike situasjoner. Departementet er enig i dette. Det forutsettes imidlertid at den koordine- rende bistandsadvokaten så langt det er praktisk mulig rådfører seg med de øvrige bistandsadvoka- tene før advokaten uttaler seg.

Under høringen har Riksadvokaten reist spørsmål om den koordinerende bistandsadvoka- ten også bør avgjøre om spørsmål skal stilles. Departementet ser problemstillingen, og mener at dette kan stille seg ulikt avhengig av om det er tale om generell bevisførsel eller spørsmål knyttet til den enkelte bistandsadvokatens egen klient. I likhet med Riksadvokaten antar departementet at en silingsfunksjon neppe er særlig praktisk, og spørsmålet blir derfor ikke nærmere behandlet her. Det vises til at bistandsadvokatens spørsmål er forutsatt å være av supplerende karakter, jf. Ot.prp. nr. 11 (2007-2008) side 76 og 119, samt at den koordinerende bistandsadvokaten trolig sjel- den vil unnlate å stille spørsmål en annen bistandsadvokat ønsker stilt. Departementet understreker også at adgangen til å oppnevne koordinerende bistandsadvokat ikke skal inne- bære at fornærmede, etterlatte og deres represen- tanter fratas rettigheter som ellers følger av loven.

Hva angår spørsmål om videreformidling av varsler og informasjon som normalt gis direkte til den enkelte bistandsadvokat, antar departementet at slike oppgaver kun medfører mindre praktiske utfordringer for påtalemyndigheten og retten, og således ikke bør overlates til den koordinerende advokaten. Oppgavene kan for eksempel løses ved bruk av e-post.

Departementet bemerker for øvrig at hørin- gen har vist at det kan være behov for å foreta en nærmere utredning av hvilke oppgaver den koor- dinerende bistandsadvokaten skal ha. På bak- grunn av erfaringene som blant annet gjøres i for- bindelse med straffesaken etter 22. juli 2011, vil departementet vurdere å komme tilbake til dette senere.

Departementet har blitt stående ved at den koordinerende bistandsadvokaten bør kunne ha egne klienter i samme sakskompleks. Det vises særlig til at vedkommende i hovedsak skal ha en praktisk og samordnende rolle. Departementet viser videre til erfaringene Oslo tingrett har pekt på i sine bemerkninger til spørsmålet, jf. punkt 9.3.

Avgjørelse om oppnevning av koordinerende bistandsadvokat treffes av retten ved beslutning. Det forutsettes at avgjørelsen treffes under saks- forberedelsen. Departementet mener fortsatt at beslutningen bør kunne ankes av enhver som beslutningen rammer, jf. straffeprosessloven § 377 første ledd. Etter departementets syn bør derimot valget av en bestemt koordinerende bistandsadvokat være uangripelig. Det vises til at avgjørelsen treffes ut fra en skjønnsmessig vurde- ring av hva som er mest hensiktsmessig og prak- tisk i den enkelte saken. Beslutningen kan heller ikke nyttes som ankegrunn ved anke mot dom i saken.

10 Økonomiske og administrative konsekvenser

10.1 Behandling av voldsoffererstatningssøknadene etter 22. juli 2011

Stortinget vedtok ved behandling av statsbudsjettet 2012 en styrking av bevilgningene på kap. 472 Voldsoffererstatning og rådgivning for kriminalitetsofre post 01 med 25 mill. kroner og kap. 473 Statens sivilrettsforvaltning post 01 med 5 mill. kroner til en midlertidig nedbygning av beholdningene og behandling av søknader etter terrorangrepene 22. juli 2011.

Det vil kunne være noen økte utgifter forbundet med å gjennomføre muntlig konferanse av prinsipielle voldsoffererstatningssaker. Muntlig konferanse vil imidlertid kunne redusere kostnadene for behandling av senere saker. KfV vil behandle de prinsipielle sakene andre og muligens tredje kvartal 2012. Hos Nemnda vil dette skje tredje og muligens fjerde kvartal 2012. Få saker vil bli behandlet muntlig, og ekstraavgiftene per sak vil være lave. Departementet legger til grunn at utgiftene kan håndteres innenfor gjeldende budsjetttrammer.

Advokatene som bistår voldsoffererstatningssøkerne vil kunne få økt arbeidsbyrde i de få sakene der det gis adgang til muntlig konferanse. Basert på et antatt timeforbruk, vil imidlertid kostnadene være lavere enn i saker hvor en bistandsadvokat fremmer et sivilt krav til behandling i straffesaken. Forslagene i proposisjonen fører dermed samlet sett til en besparelse på kap. 466 Særskilte straffesaksutgifter m.m. post 01 Driftsutgifter.

Noen av søkerne som ikke har fått oppnevnt bistandsadvokat vil ha krav på fri rettshjelp til søknad og klage på voldsoffererstatning, jf. rettshjelpsloven § 11 andre ledd nr. 6. Dersom noen av disse sakene blir behandlet muntlig, vil advokatens økte timebruk kunne føre til høyere utgifter til fri rettshjelp. Dette vil imidlertid gjelde få eller ingen saker og utgjøre så lave ekstraavgifter per sak, at departementet legger til grunn at endringen ikke vil gi utslag på bevilgningene i kap. 470 post 71 Fri rettssråd.

10.2 Heving av voldsoffererstatningens øvre grense

Forslaget om å heve voldsoffererstatningens øvre grense til 60 G på vedtakstidspunktet, med en mulighet til å fravike denne i særlige tilfeller, kan medføre økte erstatningsutbetalinger. Realiteten er imidlertid at ingen har nådd den øvre grensen etter at den ble hevet til 40 G med virkning fra 1. januar 2009. Det har sammenheng med at voldsofre mottar en rekke andre ytelser, så som trygd og forsikringsutbetalinger, som dekker store deler av tapet og som går til fradrag i utmålingen. Ettersom grunnbeløpet endrer seg i takt med lønnsutviklingen i samfunnet, er det i utgangspunktet heller ikke grunn til å tro at det vil komme mange flere saker som overstiger 40 G i fremtiden.

At den øvre grensen skal beregnes ut fra G på vedtakstidspunktet istedenfor G på skadetidspunktet kan føre til økte kostnader. Dersom vedtak om voldsoffererstatning blir fattet det samme lønnsåret som det straffbare forholdet skjedde, vil den øvre grensen være den samme enten den beregnes ut fra G på skadetidspunktet eller G på vedtakstidspunktet. I saker der det går lang tid fra skadetidspunktet til vedtakstidspunktet, vil imidlertid hvilket G som legges til grunn kunne utgjøre en forskjell. G følger lønnsveksten i samfunnet. Når lønningene stiger fra skadetidspunktet til vedtakstidspunktet, vil derfor G på skadetidspunktet være et lavere kronebeløp enn G på vedtakstidspunktet. Differansen vil bli større jo flere år som går. Det innebærer at i saker der det har gått lang tid fra den straffbare handlingen skjedde til det blir fattet vedtak om voldsoffererstatning, blir kronebeløpet på den øvre grensen høyere når den blir beregnet ut fra G på vedtakstidspunktet enn dersom den blir beregnet ut fra G på skadetidspunktet. Erstatningsbeløpet settes etter verdier på vedtakstidspunktet. Derfor vil det at den øvre grensen nå skal beregnes ut fra G på vedtakstidspunktet kunne føre til økte erstatningsutbetalinger i de få sakene der det har gått lang tid fra skadetidspunktet til vedtakstidspunktet og som eventuelt når den øvre grensen.

Normalt vil årsaken til at det går lang tid mellom skadetidspunktet og vedtakstidspunktet være lang saksbehandlingstid i rettsystemet eller hos voldsoffererstatningsmyndighetene. Ettersom saksbehandlingstiden hos voldsoffererstatningsmyndighetene nå antas å gå ned, er det grunn til å tro at det vil bli færre slike saker i fremtiden. Departementet legger derfor til grunn at de økte kostnadene ved å la den øvre grensen beregnes ut fra G på vedtakstidspunktet er lave.

Utgifter til voldsoffererstatning dekkes over kap. 472 Voldsoffererstatning og rådgivning for kriminalitetsofre, post 70 Erstatning til voldsofre.

Det kan ikke utelukkes at noen av ofrene etter terrorhandlingene får erstatningskrav som overstiger 40 G, jf. punkt 6 ovenfor.

Et grovt anslag viser at heving av den øvre grensen til 60 G, med adgang til å fravike denne i særlige tilfeller, vil kunne utgjøre 4 mill. kroner i økte kostnader til erstatningsutbetalinger til ofrene etter terroren. Departementet antar at disse eventuelle utbetalingene vil skje i 2013.

Terrorhandlingene 22. juli 2011 var ekstreme. Det er derfor lite trolig at mange saker vil overstige 40 G i fremtiden. Videre vil erstatningskrav over 60 G etter forslaget bare bli dekket dersom, og i den grad, beløpet er beregnet ut fra en alminnelig levestandard. Departementet synes det er vanskelig å gi noe tall for økte utgifter som følge av endringen, men et anslag kan være at økningen i erstatningsutbetalinger gjennomsnittlig vil kunne utgjøre 700 000 kroner per år.

En heving av voldsoffererstatningens øvre grense har ingen innvirkning på selve utmålingen av erstatning i den enkelte sak. Erstatningsutbetalingene blir de samme som i dag, med unntak av i de få sakene som eventuelt overstiger 40 G.

En heving av den øvre grensen vil innebære at voldsoffererstatningsmyndighetene må foreta nøyaktige beregninger i de få sakene som ellers ville nådd den øvre beløpsgrensen, det vil si i de sakene som utvilsomt når 40 G. Ettersom dette gjelder få eller ingen saker, antas det ikke å bli behov for å tilføre voldsoffererstatningsmyndighetene ekstra administrative ressurser som en følge av endringen.

10.3 Voldsoffererstatning til personer som har bistått ofre

Forslaget om endring i voldsoffererstatningsloven § 1 andre ledd om saklig virkeområde innebærer en viss utvidelse av den personkretsen som kan tilkjennes voldsoffererstatning. Det er først i for-

bindelse med terrorhandlingene 22. juli 2011 at det har vist seg å være behov for å utvide personkretsen etter voldsoffererstatningsloven § 1 andre ledd. Derfor er det ikke grunn til å tro at det i fremtiden vil komme mange saker der hjemmelen kommer til anvendelse. Departementet antar således at de økte kostnadene i utgangspunktet bare vil knytte seg til terrorhandlingene 22. juli 2011. Beregninger departementet har gjort viser at utbetalingene vil kunne utgjøre ca. 1 mill. kroner. Departementet anslår at ca. 600 000 kroner av disse vil utbetales i løpet av 2012, og at utgiftene kan håndteres innenfor gjeldende budsjетrammer. Departementet antar at de økte utgiftene knyttet til utvidelsen av personkretsen vil bli på 400 000 kroner i 2013.

Endringen vil føre til noen flere søknader om voldsoffererstatning. Departementet antar imidlertid at endringen ikke vil få større administrative konsekvenser enn at det kan håndteres innenfor gjeldende budsjетrammer.

Det antas at noen av personene som har bistått i redningsarbeidet og som ikke har fått oppnevnt bistandsadvokat vil ha krav på fri rettshjelp. Etter rettshjelploven § 11 andre ledd nr. 6 kan det innvilges fritt rettsråd for den skadede ved søknad eller klage i sak om voldsoffererstatning dersom søkeren har inntekt og formue under bestemte grenser. Et grovt anslag viser at de økte utgiftene til rettshjelp i disse sakene neppe vil komme på mer enn 74 000 kroner. Disse utgiftene vil hovedsakelig påløpe i 2012. Departementet legger til grunn at endringen kan gjennomføres innenfor gjeldende budsjетrammer for kap. 470 Fri rettshjelp, post 71 Fritt rettsråd.

10.4 Domstolsprøving av forvaltningsvedtak om oppreisningserstatning

Den foreslåtte endringen i reglene om domstolsprøving av voldsoffererstatningsmyndighetenes vedtak i oppreisningsspørsmålet kan føre til at noen flere voldsofre vil fremme krav for domstolene. Hjemmelen kommer imidlertid bare til anvendelse i de helt få sakene der det har vært reist straffesak, men domstolene besluttet å ikke avgjøre det sivile kravet i straffesaken og heller ikke har avgjort dette i ettertid. Bare når voldsoffererstatningssøkerne i disse sakene mener at KfVs og Nemndas vedtak er uriktige vil det kunne bli reist sak for domstolene. Domstolene vil bruke noe mer ressurser på den enkelte sak når de skal avsi realitetsdom. Sakene vil imidlertid

være godt opplyste før de blir brakt inn for domstolene. Lovendringen antas derfor ikke å medføre nevneverdige kostnader for domstolene.

10.5 Deltakelse i rettsmøte gjennom videokonferanse eller «streaming»

Departementet foreslår at retten kan beslutte at de fornærmede, etterlatte og deres representanter skal kunne overvære rettsmøtet ved bruk av fjernmøte eller «streaming», jf. punkt 8 ovenfor. Forslaget er blant annet begrunnet med et behov for å unngå uforholdsmessige økonomiske og administrative omkostninger i straffesaker av særlig stort format. Dersom alle berørte i slike saker skal delta i rettsmøtet, vil domstolen måtte gjøre store investeringer for å få et egnet rettslokale. Den praktiske gjennomføringen av saken vil også

få omfattende økonomiske og administrative konsekvenser. Utgiftene for å tilrettelegge for sikker overføring av bilde og lyd til et rettslokale er til sammenligning lave. Hjemmelen forutsettes benyttet kun i et fåtall saker, men vil medføre økonomiske og administrative besparelser i de sakene der videokonferanse eller «streaming» blir aktuelt.

10.6 Koordinerende bistandsadvokat

Forslaget om hjemmel for oppnevning av koordinerende bistandsadvokat innebærer at det vil måtte utbetales ekstra salær til denne. Oppnevning vil imidlertid kunne bidra til å lette aktørenes arbeid. Hjemmelen vil således kunne føre til besparelser i de få sakene den kommer til anvendelse.

11 Merknader til de enkelte bestemmelsene

11.1 Merknader til endringene i straffeprosessloven

Til § 93 c nytt andre ledd

Forslaget åpner for at fornærmede og etterlattes rett til å følge rettsmøter skal gjennomføres ved bruk av videokonferanse (fernmøte) eller ved at de mottar lyd- og bildeoverføring («streaming») fra rettslokalet på nærmere angitt sted. Om bakgrunnen for forslaget vises det til punkt 8.2 og 8.4.

Etter forslaget kan retten bestemme om rettsmøtet skal overføres. Bestemmelsen åpner for å treffe slik avgjørelse i saker hvor gjennomføring av rettsmøtet ville medføre uforholdsmessige omkostninger eller vil måtte skje i lokale som ellers ikke er egnet. Terskelen for å treffe beslutningen er ment å være høy. Hjemmelen bør bare komme til anvendelse i saker med svært mange aktører. Forslaget skal for eksempel hindre at rettsmøtet må avholdes i lokaler som ikke gir en tilfredsstillende og verdig ramme omkring straffesaken, slik som en idrettshall eller underholdningsarena.

Hvilken teknikk som skal benyttes avgjøres av retten i den enkelte saken. Relevante momenter i vurderingen vil eksempelvis kunne være antallet fornærmede og etterlatte som skal delta fra annet sted enn rettslokalet, og fra hvor mange ulike steder deltakelsen skal skje.

Før retten treffer beslutningen skal aktørene gis anledning til å uttale seg. Med fornærmede og etterlattes representanter siktes det til offentlig oppnevnte bistandsadvokater og privat antatte advokater. Forslaget innebærer at også disse kan pålegges å følge saken ved ffernmøte, og gir således ikke den valgmulighet som forskrift om ffernmøter og ffernavhør § 3 fjerde ledd gir siktedes forsvarer.

Til ny § 107 h

Forslaget gjelder rettens adgang til å oppnevne en eller flere koordinerende bistandsadvokater i enkelte saker. Om bakgrunnen for forslaget vises det til punkt 9.2 og 9.4.

Første ledd begrenser bestemmelsen til saker hvor antallet fornærmede og andre med bistandsadvokat, og sakens omfang og kompleksitet gjør at det anses hensiktsmessig å oppnevne koordinerende bistandsadvokat. Vilråene er kumulative. Hjemmelen er ment for saker med et høyt antall aktører og et spesielt vanskelig sakskompleks, som for eksempel straffesaken etter terrorhandlingene 22. juli 2011 og «Lommemann-saken», jf. Borgarting lagmannsretts dom 22. desember 2010 (LB-2010-112316).

Retten kan etter forslaget oppnevne en eller flere bistandsadvokater. Den som oppnevnes kan være en av de allerede oppnevnte bistandsadvokatenene eller en som ikke har klienter i sakskomplekset.

Andre ledd fastsetter den koordinerende bistandsadvokatens oppgaver. Oppdraget skal i hovedsak være av praktisk og samordnende karakter. Den koordinerende bistandsadvokaten kan ikke gripe inn i den enkelte bistandsadvokatens ivaretagelse av sin klient.

Etter forslaget skal retten også kunne beslutte at spørsmål som den enkelte bistandsadvokat ønsker stilt under hovedforhandling, etterforskning og bevisopptak til andre enn egen klient, skal samordnes og stilles av den koordinerende bistandsadvokaten. Det er et vilkår at det er nødvendig for en hensiktsmessig gjennomføring av saken. I praksis kan dette for eksempel løses ved at det etableres ordninger hvor bistandsadvokatenene kommuniserer spørsmål til den koordinerende advokaten ved bruk av e-post.

Den koordinerende bistandsadvokatens oppgaver omfatter samordning av synspunktene til bistandsadvokater oppnevnt av retten og synspunktene til bistandsadvokater som er privat antatt av personer som har krav på bistandsadvokat, jf. straffeprosessloven § 107 f første ledd. Andre privat antatte bistandsadvokater, jf. straffeprosessloven § 107 f andre ledd, faller utenfor.

Beslutningen om det skal oppnevnes koordinerende bistandsadvokat følger hovedregelen i straffeprosessloven § 377 første ledd. *Tredje ledd* fastsetter at rettens valg av bistandsadvokat ikke kan angripes ved anke.

11.2 Merknader til endringene i voldsoffererstatningsloven

Til § 1

Andre ledd bokstav b er ny. Forslaget tar sikte på å styrke vernet til personer som har bistått ofre for straffbare handlinger. Etter bestemmelsen har voldsoffererstatningsmyndighetene skjønnsmessig adgang til å tilkjenne erstatning for «personskade oppstått i forbindelse med hjelp til ofre for en straffbar handling som krenker liv, helse eller frihet, for å avverge eller begrense skadefølgene av den straffbare handlingen».

Bestemmelsen gjelder ikke bare for skader knyttet til selve voldshandlingen. Det kan også gis erstatning for uhell og hendelige uhell som har oppstått i forbindelse med hjelpearbeidet.

Hjemmelen skal bare omfatte frivillige som ikke er sikret gjennom andre lignende offentlig finansierte erstatningsordninger. Om forslaget vises det for øvrig til punkt 7.2.

Til § 11

Første ledd første punktum fastsetter at den øvre grensen som hovedregel skal være 60 G. Det er G på vedtakstidspunktet som skal legges til grunn ved beregningen av den øvre grensen. Dersom det fattes flere vedtak i en sak, må voldsoffererstatningsmyndighetene foreta en utregning for hvert vedtak. Det gjøres ved å dele erstatningsbeløpet i vedtaket på G på det aktuelle vedtakstidspunktet. Antall G for hvert vedtak legges sammen og vurderes opp mot den øvre grensen.

Første ledd andre punktum fastsetter at den øvre grensen kan fravikes i særlige tilfeller. Med særlige tilfeller menes tilfeller der grensen på 60 G vil slå særlig urimelig ut. Bestemmelsen er ment som en sikkerhetsventil. Det kan være saker der erstatningsbeløpet er høyt fordi ofrene etterlater seg mange små barn. Videre kan unntakshjemmelen komme til anvendelse når unge mennesker blir invalidiserte og varig uføre og får et ekstraordinært pleiebehov som det er særlig urimelig at de ikke får dekket. Dersom det foreligger grunn til å fravike den øvre grensen, skal erstat-

ningsutbetalingen bare overstige 60 G i den grad kravet er beregnet ut fra en alminnelig levestandard. Erstatningskrav utover dette vil ikke bli dekket av voldsoffererstatningsordningen. Det innebærer at dersom offeret eller de etterlatte for eksempel har et erstatningskrav på 80 G, men 70 G er tilstrekkelig for å leve et liv med en alminnelig levestandard, vil voldsoffererstatningsmyndighetene kunne fravike grensen på 60 G, men likevel avkorte erstatningen og utbetale 70 G. Hjemmelen til å fravike den øvre grensen i særlige tilfeller skal være en snever unntaksregel. Det legges derfor til grunn at begrepet alminnelig levestandard tolkes strengt. Hva som ligger i begrepet vil variere over tid, og hvor mye som i den enkelte sak eventuelt kan dekkes over 60 G vil bero på en konkret vurdering.

Forslaget etablerer ikke et rettskrav på erstatning over 60 G. Voldsoffererstatningsmyndighetene har en skjønnsmessig adgang til å tilkjenne høyere erstatning. Om bakgrunnen for forslaget vises det til punkt 6.

Til § 14 nytt sjette ledd

Bestemmelsen angir at det kan gis regler i forskrift om den nærmere behandlingen av søknader om voldsoffererstatning. Om bakgrunnen for bestemmelsen vises det til punkt 4.2 og 4.4. Det vil blant annet bli gitt regler i forskrift om praktisk gjennomføring av muntlig konferanse av søknader om voldsoffererstatning.

Til ny § 17 a

Bestemmelsen er ny. Etter forslaget skal domstolene i visse tilfeller avsi dom for selve oppreisningsbeløpet. Om bakgrunnen for bestemmelsen vises det til punkt 5.2.2 og 5.2.4.

Regelen gjelder bare for saker der det er gjennomført straffesak mot gjerningspersonen og oppreisningskravet ikke er avgjort i forbindelse med straffesaken, og heller ikke er avgjort senere i sivil sak. Det er et vilkår at oppreisning er krevd og at skadelidte har utnyttet muligheten til å klage til Nemnda. Bestemmelsen gjelder ikke for andre erstatningskrav enn oppreisning.

Justis- og beredskapsdepartementet

t i l r å r :

At Deres Majestet godkjenner og skriver under et framlagt forslag til proposisjon til Stortinget om endringer i voldsoffererstatningsloven og straffeprosessloven.

Vi HARALD, Norges Konge,

s t a d f e s t e r :

Stortinget blir bedt om å gjøre vedtak til lov om endringer i voldsoffererstatningsloven og straffeprosessloven i samsvar med et vedlagt forslag.

Forslag

til lov om endringer i voldsoffererstatningsloven og straffeprosessloven

I

I lov 22. mai 1981 nr. 25 om rettergangsmåten i straffesaker gjøres følgende endringer:

§ 93 c nytt andre ledd skal lyde:

Dersom antallet fornærmede og etterlatte gjør at gjennomføring av rettsmøtet ellers ville medføre uforholdsmessige omkostninger eller vil måtte skje i lokale som ellers ikke er egnet, kan retten beslutte at fornærmede, etterlatte og deres representanters deltakelse skal skje ved fjernmøte eller ved at de mottar lyd- og bildeoverføring fra rettslokalet på nærmere angitt sted. Før beslutning om at deltakelse skal skje som nevnt i første punktum, skal de fornærmede og etterlatte, eller deres representanter, og forsvareren gis anledning til å uttale seg. Kongen kan gi nærmere regler i forskrift om gjennomføring av deltakelse som nevnt i første punktum. Rettens beslutning kan ikke ankes eller brukes som ankegrunn.

I kapittel 9 a skal ny § 107 h lyde:

Dersom antallet fornærmede og andre med bistandsadvokat og sakens omfang og kompleksitet for øvrig gjør at det anses hensiktsmessig, kan retten oppnevne en eller flere koordinerende bistandsadvokater i saken.

Koordinerende bistandsadvokat skal, så langt det er mulig, samordne bistandsadvokatenes syn på spørsmål som oppstår under etterforskningen og forberedelsen av hovedforhandlingen og bidra til en hensiktsmessig gjennomføring av saken i samarbeid med øvrige aktører. Dersom det er nødvendig for en hensiktsmessig gjennomføring av saken, kan retten beslutte at spørsmål som den enkelte bistandsadvokat ønsker stilt under etterforskning, bevisopptak og hovedforhandling til andre enn egen klient, jf. § 271 andre ledd andre punktum og § 291 a, skal samordnes og stilles av koordinerende bistandsadvokat.

Rettens oppnevning av en bestemt koordinerende bistandsadvokat kan ikke ankes eller brukes som ankegrunn.

II

I lov 20. april 2001 nr. 13 om erstatning fra staten for personskade voldt ved straffbar handling m.m. gjøres følgende endringer:

§ 1 andre ledd skal lyde:

Voldsoffererstatning kan dessuten ytes ved personskade som har oppstått

- a) *i forbindelse med hjelp til politiet eller andre med politimyndighet under arrestasjon, i forbindelse med avverging eller forsøk på avverging av en straffbar handling eller i forbindelse med lovlig pågripelse eller forsøk på dette, eller*
- b) *i forbindelse med hjelp til ofre for en straffbar handling som krenker liv, helse eller frihet, eller for å avverge eller begrense skadefølgene av den straffbare handlingen.*

§ 11 første ledd skal lyde:

For hvert enkelt skadetilfelle ytes det ikke høyere voldsoffererstatning enn 60 ganger grunnbeløpet i folketrygden, jf. folketrygdloven § 1-4. I særlige tilfeller kan den øvre grensen fravikes.

§ 14 nytt sjettede ledd skal lyde:

Kongen kan i forskrift gi nærmere regler om saksbehandlingen.

I kapittel 3 skal ny § 17 a lyde:

§ 17 a *Domstolsprøving av oppreisningskrav*

Når Erstatningsnemnda for voldsofres vedtak om voldsoffererstatning bringes inn for domstolene for overprøving, avsier domstolen dom for oppreisningserstatningen dersom det er nedlagt påstand om det. Dette gjelder likevel bare dersom det er gjennomført straffesak mot skadevolder uten at oppreisningskravet er blitt avgjort.

III

Loven trer i kraft straks.

Endringene i voldsoffererstatningsloven § 1 og § 11 gjelder for de tilfeller der det søkes om voldsoffererstatning på grunn av handlinger som har funnet sted 1. januar 2011 eller senere. Ny § 17 a gjelder der søksmålet reises etter ikrafttreddelsen.

Endringene i straffeprosessloven gjelder også for verserende saker.

